

Beleids- en begrotingstoelichting

ECONOMIE, WETENSCHAP, INNOVATIE EN
INDUSTRIE

Begroting 2027

INOUDSTAFEL	2
I. KLEMTONEN VAN DE MINISTER	5
II. TOTALEN BBT	9
III. BELEIDSVELDOVERKOEPELEND BELEID	10
OSD1. De productiviteit en concurrentiekracht van onze economie en industrie duurzaam versterken	10
OSD2. Strategische sectoren ondersteunen en strategische autonomie verhogen	13
OSD3. Een ondernemers- en kmo-vriendelijke overheid en omgeving creëren	17
OSD4. Extra investeren in onderzoek & ontwikkeling & innovatie en tegelijktijd inzetten op een sterkere economische valorisatie	20
IV. BELEIDSVELD I ECONOMIE	23
1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID	24
2. ISE FINANCIERING ONDERNEMINGEN	25
2.1. Vlaamse Gemeenschap	25
2.2. DAB's en rechtspersonen	26
2.2.1. LRM-groep	26
2.2.2. PMV-groep	26
2.2.3. Gigarant	27
2.2.4. Flanders Future Techfund (FFTF)	27
2.2.5. Vlaamse Participatiemaatschappij (VPM)	27
2.2.6. Clean Vision Invest	27
2.2.7. Site-Ontwikkeling Vlaanderen (SOV)	27
3. ISE ONDERNEMERSCHAP	28
3.1. Vlaamse Gemeenschap	28
3.2. DAB's en rechtspersonen	30
3.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)	30
4. ISE GROEI-ONDERSTEUNING KMO'S EN GROEIBEDRIJVEN	31
4.1. Vlaamse Gemeenschap	31
4.2. DAB's en rechtspersonen	32
4.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)	32
5. ISE RUIMTELIJKE ECONOMIE	33
5.1. Vlaamse Gemeenschap	33
5.2. DAB's en rechtspersonen	34
5.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)	34
V. BELEIDSVELD II WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK	35
1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID	36
2. ISE ALGEMEEN FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK	37
2.1. Vlaamse Gemeenschap	37

2.2.	DAB's en rechtspersonen	40
2.2.1.	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)	40
3.	ISE STRATEGISCH BASISONDERZOEK	41
3.1.	Vlaamse Gemeenschap	41
3.2.	DAB's en rechtspersonen	41
3.2.1.	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)	41
4.	ISE DOMEINSPECIFIEK FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK...	43
4.1.	Vlaamse Gemeenschap	43
4.2.	DAB's en rechtspersonen	45
4.2.1.	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)	45
4.2.2.	Agentschap Plantentuin Meise (APM)	46
4.2.3.	Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)	46
4.2.4.	Eigen Vermogen Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) (EV ILVO)	46
5.	ISE ONDERZOEKSINFRASTRUCTUUR	48
5.1.	Vlaamse Gemeenschap	48
5.2.	DAB's en rechtspersonen	52
5.2.1.	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)	52
6.	ISE POST INITIEEL ONDERWIJS	53
6.1.	Vlaamse Gemeenschap	53
VI.	BELEIDSVELD III INNOVATIE	55
1.	ISE-OVERKOEPELEND BELEID	56
2.	ISE BRUGFUNCTIE FUNDAMENTEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK	57
2.1.	Vlaamse Gemeenschap	57
2.2.	DAB's en rechtspersonen	59
2.2.1.	Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek (VITO)	59
2.2.2.	Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB)	59
3.	ISE VALORISATIE ONDERZOEKSRESULTATEN	61
3.1.	Vlaamse Gemeenschap	61
4.	ISE INNOVATIEKRACHT ONDERNEMINGEN	63
4.1.	Vlaamse Gemeenschap	63
4.2.	DAB's en rechtspersonen	65
4.2.1.	Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)	65
VII.	BELEIDSVELD IV WETENSCHAPSCOMMUNICATIE	67
1.	ISE-OVERKOEPELEND BELEID	68
2.	ISE WETENSCHAPSCOMMUNICATIE	69
2.1.	Vlaamse Gemeenschap	69
VIII.	APPARAATSKREDIETEN EN BEGROTINGSPROGRAMMA'S ZONDER BELEIDSVELD ..	71
1.	Apparaatskredieten	71
2.	Begrotingsprogramma's zonder beleidsveld	73

IX. LIJST MET AFKORTINGEN 75

I. KLEMTONEN VAN DE MINISTER

In 2027 blijven economie, industrie, wetenschap, onderzoek en innovatie tot de absolute investeringsprioriteiten van de Vlaamse Regering behoren. In een wereld die wordt gekenmerkt door geopolitieke spanningen, toenemende economische concurrentie en snelle technologische verandering, investeren we gericht in de toekomstige weerbaarheid en welvaart van Vlaanderen. We versterken onze strategische autonomie en economische veerkracht, ondersteunen de transitie naar nieuwe technologieën en duurzame industrie, en bouwen verder aan een sterk onderzoeks- en innovatie-ecosysteem. Tegelijk zetten we in op een performanter beleid dat kennis sneller omzet in maatschappelijke en economische meerwaarde.

Deze ambities gaan hand in hand met begrotingsverantwoordelijkheid. In het kader van de noodzakelijke sanering van de Vlaamse financiën voeren we binnen de beleidsvelden Economie, Wetenschap en Innovatie een gerichte besparingsoefening door. Daarbij maken we bewuste keuzes: we rationaliseren instrumenten, verminderen versnippering, scherpen subsidies aan waar alternatieve financiering of eigen verantwoordelijkheid mogelijk is en concentreren middelen op activiteiten met de grootste impact. Zo realiseren we de nodige besparingen zonder afbreuk te doen aan de fundamentele rol van economie, industrie, wetenschap en innovatie als motoren van productiviteit, concurrentievermogen en duurzame welvaart.

Gerichte en selectieve besparingen

Bij de invulling van de besparingen hebben we bewust gerichte en selectieve keuzes gemaakt. We focussen op instrumenten waar rationalisatie mogelijk is, waar de overheid een minder centrale rol kan opnemen, waar overlap bestaat met andere initiatieven of waar alternatieve financieringsmogelijkheden beschikbaar zijn. Daarnaast sturen we aan op een eenvoudiger en performanter instrumentarium, zodat beschikbare middelen meer geconcentreerd kunnen worden ingezet op activiteiten met een hoge economische en maatschappelijke meerwaarde.

Met onze inspanningen realiseren we binnen de beleidsvelden Economie, Wetenschap, Innovatie en Wetenschapscommunicatie een structurele besparing van net geen 137 miljoen euro in 2027. De besparingsoefening combineert een selectiever subsidiebeleid, een efficiënter en minder versnipperd beleidsinstrumentarium en gerichte strategische herprioriteringen. Hierdoor realiseren we de noodzakelijke budgettaire inspanning zonder de fundamentele van het Vlaamse economie-, wetenschap- en innovatiebeleid te ondergraven.

- Een eerste spoor betreft de uitvoering van eerder gemaakte afspraken en maatregelen inzake een performante en sobere overheid. Het gaat om besparingen die voortvloeien uit reeds genomen beslissingen en uitgavenreviews, waarbij we inzetten op een efficiëntere besteding van overheidsmiddelen, een verdere rationalisering van instrumenten en een versterking van de transparantie en beheersbaarheid van het beleid.
- Een tweede spoor betreft de subsidie-oefening. Daarbij kijken we kritisch naar bestaande subsidiestromen en maken we bewust keuzes om middelen sterker te concentreren op die activiteiten waar de maatschappelijke en economische impact het grootst is. Waar mogelijk verwachten we dat organisaties meer verantwoordelijkheid opnemen of andere financieringsbronnen aanspreken.
- Een derde spoor omvat een bredere heroverweging van bestaande beleidsinstrumenten en budgetten. Hierbij worden middelen herschikt in functie van beleidsprioriteiten en

wordt nagegaan waar een efficiëntere inzet van overheidsmiddelen mogelijk is. Op die manier creëren we ruimte voor nieuwe accenten zonder afbreuk te doen aan de fundamenteën van het Vlaamse wetenschap-, innovatie- en economiebeleid.

De drie sporen samen illustreren de uitgangspunten van deze begrotingsoefening. We combineren financiële discipline met duidelijke strategische keuzes en een efficiëntere inzet van publieke middelen. Op die manier leveren we een substantiële bijdrage aan de sanering van de Vlaamse financiën, terwijl we blijven investeren in de fundamenteën van economie, wetenschap en innovatie als motoren van duurzame welvaart.

(in duizend euro)			
Categorie		Besparingsmaatregel	Bedrag
Performante en sobere overheid (Steunpunten)		ECOOM	2.005
		Circulaire Economie	90
SUBTOTAAL PERFORMANTE EN SOBERE OVERHEID			2.095
Kritisch kijken naar subsidies en hervormen	Subsidie-oefening	KMO-portefeuille	35.000
		Landbouwtrajecten	9.600
		Screen Flanders	3.500
		Vergoeding VAF voor taken i.k.v. Screen Flanders	279
		Contract Ondernemerschap, incl. stopzetting BAN Flanders	2.500
		FTI	3.800
	SUBTOTAAL SUBSIDIE-OEFENING		54.679
	BOF		21.000
	FWO		14.000
	ICL in FIO, uitsluiting raffinage		35.000
SUBTOTAAL SUBSIDIES			124.679
Brede Heroverweging	RegMed		3.400
	Rationalisatie COOCK-TETRA naar SPARK		3.500
	VAIA		355
	AMAI		645
	Middelen AI/cybersecurity voor samenwerking met onderwijs		1.600
	Flankerend beleid onderzoeksprogramma cybersecurity		500
SUBTOTAAL BREDE HEROVERWEGING			10.000
TOTAAL BELEIDSVELDEN EWI			136.774

Nieuwe impulsen

Ook na deze besparingsoefening blijven onderzoek, innovatie, ondernemerschap, industrie en technologische ontwikkeling tot de belangrijkste investeringsprioriteiten van de Vlaamse overheid behoren. De besparing op O&O&I is in de eerste plaats vrij beperkt. Tegen het licht van de begrotingsoefening, geeft dit aan dat we toekomstgerichte investeringen zoveel als mogelijk hebben ontzien. In uitvoering van het Vlaams Regeerakkoord wordt in 2027 bovendien bijkomend geïnvesteerd in onderzoek, ontwikkeling en innovatie. Op die manier blijven we ruimte vrijwaren voor strategische investeringen in onderzoek en innovatie, voor de versterking van de kennisbasis van Vlaanderen en voor initiatieven die bijdragen aan duurzame economische groei op lange termijn. Zo combineren we begrotingsverantwoordelijkheid met toekomstgericht beleid.

We werken in 2027 in de eerste plaats verder aan de versterking van onze strategische autonomie en economische weerbaarheid. We rollen de Vlaamse strategie voor kritieke en strategische grondstoffen uit, met een nieuw kennisplatform, ondersteuning van investeringen en een sterkere koppeling tussen kritieke grondstoffen, circulaire waardeketens en onze havengebieden. We zetten verder ook een toekomstgericht beleid neer voor de halfgeleidersector met behulp van een nieuwe strategie. Ook in het defensie- en veiligheidsdomein zetten we het groeipad voort. We investeren hiermee in strategisch basisonderzoek, onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten voor ondernemingen en grootschalige waardeketenprojecten. En met het Vlaams Economisch Veiligheidsplan en een verder uitgebouwd kader voor kennisveiligheid helpen we ondernemingen en kennisinstellingen om risico's rond strategische kennis, technologieën en afhankelijkheden tijdig te herkennen en te beheersen.

Strategische autonomie veronderstelt ook dat we onze industrie toekomstbestendig maken en haar begeleiden in de transitie naar een groenere toekomst. Daarom rollen we het ondersteuningsprogramma van 2 miljard euro uit en lanceren we daartoe in 2027 de eerste oproepen voor transitiecontracten, gespreid over 10 jaar, met een technologie-neutrale decarbonisatie-oproep en een oproep voor CCS in de energie-intensieve industrie (met mogelijke deelname van afvalverbrandingsinstallaties). In lijn met het advies van Klimaatsprong voor de Industrie bekijkt VLAIO inzake de CCS-oproep of een steunperiode van 10 jaar voldoende lang is om de meest relevante risico's af te dekken, met inbegrip van de budgettaire effecten ervan. Met de transitiecontracten schakelen we een versnelling hoger in de decarbonisatie van onze economie.

We zetten daarnaast verdere stappen in de voorbereiding van mogelijke nieuwe nucleaire capaciteit. Op basis van bijkomend onderzoek naar de technische, ruimtelijke en economische randvoorwaarden beoordelen we samen met de Vlaamse SMR-alliantie of en onder welke voorwaarden kleine modulaire reactoren relevant kunnen zijn voor Vlaanderen.

We hebben daarbij niet alleen oog voor de offensieve kant. Met de compensatie voor indirecte emissiekosten blijven we onze bedrijven ondersteunen wanneer zij worden geconfronteerd met een ongelijk speelveld ten opzichte van bedrijven buiten de Europese Unie. Raffinage-activiteiten worden voortaan uitgesloten van deze steun, wat een besparing van 35 miljoen euro oplevert. Tegelijkertijd breiden we de doelgroep uit, die we voorzien te ondersteunen via de inkanteling van de aangekondigde federale middelen en waaraan we desgevallend een investeringsverplichting koppelen, met de nodige flexibiliteit gezien de huidige economische context. Op die manier helpen we meer bedrijven om te gaan met dit ongelijke speelveld.

Naast onze industrie versterken we ook het Vlaamse onderzoeks- en innovatiesysteem. Via vijf samenhangende O&O&I-trajecten werkten we de afgelopen twee jaar aan een sterkere valorisatie van onze investeringen, een eenvoudiger toegang tot financiering, een meer strategische inzet van onderzoeksinfrastructuur, minder regeldruk voor onderzoekers en een

sterkere rol voor de hogescholen. In 2027 loopt de implementatie van de consensus die binnen deze groepen is ontstaan verder. Hiermee bouwen we het FWO verder uit tot het huis voor elke excellente onderzoeker in Vlaanderen. Met SPARK lanceren we bovendien een geïntegreerd instrument dat TETRA en COOCK+ samenbrengt en sterker inzet op kennisdoorstroming, valorisatie en de toepassing van nieuwe technologieën bij ondernemingen en kmo's.

Met nieuwe beoogde convenanten voor imec en VIB geven we tegelijk richting aan twee internationaal toonaangevende pijlers van ons innovatie-ecosysteem. Bij imec behouden we de sterke basis van strategisch onderzoek, maar leggen we bijkomende nadruk op industriële toepassing, valorisatie en het overbruggen van de kloof tussen procestechnologie en het Vlaamse industriële weefsel. Eind 2026 zullen we de Vlaamse Regering een voorstel voor het nieuwe convenant met VIB voorleggen, waarmee we blijven investeren in biotechnologisch toponderzoek en zetten we onverminderd in op een sterke valorisatieagenda, waarbij onderzoeksresultaten worden vertaald naar maatschappelijke toepassingen, ondernemerschap en duurzame economische groei. Met een Vlaamse strategie voor halfgeleiders en een Vlaamse Biotechstrategie willen we ook een beleid uitwerken voor het bredere ecosysteem met het oog op meer valorisatie in Vlaanderen.

Een belangrijke component hiervan zijn onze investeringen in hoogwaardige onderzoeks- en digitale infrastructuur. We maken de eerste 200 miljoen euro beschikbaar voor de Einsteintelecoop. In 2027 verwachten we immers de beslissing over de locatie. Met de Vlaamse Regering blijven we zo paraat om de investeringen op te starten, mochten we deze belangrijke onderzoeksinfrastructuur binnenhalen.

Daarnaast bouwen we onze digitale onderzoekscapaciteit verder uit. De Belgian AI Factory Antenna, die in 2026 van start ging, rolt in 2027 haar dienstenportfolio verder uit en wordt formeel verbonden met de Europese supercomputers LUMI en JUPITER. Zo geven we ondernemingen, industrie en onderzoeksinstellingen toegang tot begeleiding en krachtige Europese reken capaciteit voor artificiële intelligentie. Sinds dit jaar is ook de financiering van de Vlaamse Tier-1-supercomputer recurrent. Daarmee kan het Vlaams Supercomputer Centrum de nodige upgrades uitvoeren, de opvolger van het huidige systeem voorbereiden en ondernemingen beter begeleiden bij het trainen van AI-modellen en het gebruik van geavanceerde rekenkracht en kwantumcomputing.

Ten slotte voeren we het Vlaams beleidsplan Open Science 2026-2030 verder uit. Via het Flemish Research Data Network (FRDN) operationaliseren we de Vlaamse Open Science-aanpak en verankeren we Open Science-by-design als een vanzelfsprekend onderdeel van het onderzoeksproces. Daarmee versterken we de kwaliteit, transparantie en integriteit van het Vlaamse onderzoek en creëren we betere voorwaarden voor kennisdeling, samenwerking en innovatie.

II. TOTALEN BBT

**TOTAAL - ECONOMIE, WETENSCHAP, INNOVATIE EN INDUSTRIE, excl.
apparaatskredieten en programma B**

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	106.293	5.000	0	2.318.341	1.985.285
Bijstelling BO 2027	-36.200	5.000	0	-191.853	-35.850
BO 2027	70.093	10.000	0	2.126.488	1.949.435

III. BELEIDSVELDOVERKOEPELEND BELEID

Ons beleid funderen we op vier overkoepelende strategische doelstellingen:

1. OSD1: de productiviteit en concurrentiekracht van onze economie en industrie duurzaam versterken.
2. OSD2: strategische sectoren ondersteunen en strategische autonomie verhogen.
3. OSD3: een ondernemers- en kmo-vriendelijke overheid en omgeving creëren.
4. OSD4: extra investeren in O&O&I en tegelijkertijd inzetten op een sterkere economische valorisatie.

OSD1. De productiviteit en concurrentiekracht van onze economie en industrie duurzaam versterken

Een productieve en concurrerende economie

Met de productiviteits- en competitiviteitsagenda "**Vlaamse Versnelling**" bundelen we onze inspanningen om de productiviteit, concurrentiekracht en economische weerbaarheid van Vlaanderen duurzaam te versterken. We blijven de Vlaamse Versnelling als kompas hanteren om het innovatievermogen te ondersteunen, onze industrie competitief en toekomstgericht te maken, een aantrekkelijk ondernemingsklimaat te vrijwaren en een arbeidsmarkt na te streven die ondernemingen en werknemers ondersteunt bij economische, technologische en geopolitieke veranderingen. Net zoals in 2026, evalueren we de agenda in 2027 en sturen we bij waar nodig.

Binnen bovenstaand overkoepelende kader vormt het **geïntegreerde actieplan voor de Vlaamse industrie**, gelanceerd in 2025 en geactualiseerd in 2026, de leidraad voor ons industriebeleid. In 2027 volgen we de uitvoering van het actieplan verder op in samenwerking met de bevoegde ministers en hun betrokken administraties. We ronden acties af waar mogelijk en sturen bij of ontwikkelen aanvullende acties waar de voortgang en nieuwe noden dat vereisen.

Die Vlaamse aanpak staat niet los van **het Europese beleid**. We volgen de ontwikkelingen inzake industrie, concurrentievermogen en interne markt daarom nauwgezet op en wegen op de besluitvorming. Daarbij verdedigen we een sterke Europese industriële basis, een goed functionerende interne markt, werkbare regelgeving en een gelijk speelveld. Dossiers die in 2027 onze voorname aandacht opeisen zijn onder meer de Industrial Accelerator Act, de Biotech Act II, de Europese Chips Act 2 en de "One Europe, One Market" roadmap. In de tweede helft van 2027 nemen we opnieuw de toerbeurt onder de Gewesten op voor industrie en interne markt in de Raad Concurrentievermogen van de EU.

Een belangrijk aspect van het Europese beleid zijn de **staatssteunregels**. Niet alleen vormen deze regels onze beleidsvrijheid, ze zorgen ook voor een gelijk speelveld binnen de EU. Hoewel in 2027 geen grote koerswijziging wordt verwacht, treden op 1 januari verschillende nieuwe staatssteunkaders in werking, waaronder in de eerste plaats de nieuwe algemene groepsvrijstellingsverordening (AGVV/GBER). We onderzoeken daarom welke Vlaamse steunregimes kunnen worden aangepast, bijgestuurd of uitgebreid om de nieuwe mogelijkheden optimaal te benutten in de implementatie/toepassing ervan.

Een duurzame groei realiseren

De versterking van onze industrie gaat hand in hand met de transitie naar een klimaatneutrale economie. Via **Klimaat sprong voor de Industrie** brengen we regelgeving, financiering, betaalbare energie en infrastructuur, en de ontwikkeling en toepassing van innovatieve

technologieën samen in één geïntegreerde aanpak. Zo ondersteunen we ondernemingen bij hun transitie en versterken we tegelijk hun internationale concurrentiekracht. Het actieplan 2027 wordt voorbereid op basis van de monitoring van Klimaatsprong, een interne evaluatie van de realisaties in 2026 en de prioritering van nog niet opgestarte acties uit de programmanota.

Om de aanzienlijke investeringen in innovatieve en koolstofarme technologieën te versnellen, ontwikkelen we aangepaste financieringsinstrumenten die aansluiten bij Europese ondersteuningsmechanismen en tegelijk de concurrentiekracht van onze industrie vrijwaren. De **transitiecontracten** vormen hierin een belangrijke nieuwe pijler. Ze worden gefinancierd met middelen van het Vlaams Klimaatfonds en uitgewerkt via 1) een grootschalige oproep voor CO₂-afvang en -opslag (CCS) in de energie-intensieve industrie, en 2) meerdere technologieneutrale decarbonisatieoproepen.

- Voor de CCS-oproep staat het komende jaar in het teken van de voorbereiding van de effectieve lancering. Voorjaar 2027 ambiëren we om de aanmeldingsprocedure bij de Europese Commissie (DG COMP) af te ronden en de vereiste adviezen voor het uitvoeringsbesluit te verwerken. Tegelijk zetten we in op communicatie en begeleiding van potentiële industriële indieners, zodat de oproep volgens de huidige planning najaar 2027 kan worden opengesteld.
- Voor de technologieneutrale oproep voor de decarbonisatie van de industrie openen we in het voorjaar van 2027 een eerste oproep. De steun wordt technologieneutraal toegekend via een recurrente veilingprocedure ~~en/of ingezet via "Auction as a Service" bij de Europese "Heat Auction"~~. Er zal bij de uitwerking van de technologieneutrale oproep bekeken worden of gewerkt moet worden met specifieke technologicategorieën of met specifieke budgetten per technologicategorie, zodat verschillende projectcategorieën de kans krijgen om marktrijp te worden en een leercurve te ondergaan. Na deze oproep bouwen we het systeem verder uit en kunnen budgetten en voorwaarden worden aangepast op basis van de marktvraag en de ervaringen met de eerste oproep.

Naast nieuwe transitiecontracten behouden we onze gerichte ondersteuning voor **energie-intensieve ondernemingen**. Dat doen we enerzijds via de compensatieregeling voor indirecte emissiekosten en anderzijds via de energiebeleidsovereenkomsten.

- De compensatieregeling helpt koolstoflekkage voorkomen en ondersteunt het behoud van duurzame productie, investeringen en werkgelegenheid in Vlaanderen. Ook in 2027 blijven we deze compensatie aanbieden, al komen raffinage-activiteiten vanaf dan niet langer in aanmerking (FIO-begrotingsartikel TCH-ATCA5DC-WT).
- Een tweede hefboom is de structurele samenwerking met energie-intensieve ondernemingen via de energiebeleidsovereenkomsten. Daarmee verbeteren we niet alleen de energieprestaties, maar ondersteunen we ook een bredere en kostenefficiënte industriële transitie. Op 1 januari 2027 treedt EBO3 in werking. Deze in 2026 afgesloten overeenkomst loopt vier jaar en kan met nog eens vier jaar worden verlengd. Ze bouwt voort op EBO2 (2023-2026), maar verruimt de focus van energie-efficiëntie naar hernieuwbare energie en CO₂-reductie.

Ook **nieuwe en vernieuwende energiebronnen en -dragers** zijn een onmisbare schakel om de klimaatomslag te maken én onze concurrentiekracht te behouden, geschraagd door betrouwbare, betaalbare en koolstofarme energievoorziening. In dit opzicht blijft **waterstof** een belangrijke hefboom voor de industriële klimaattransitie en economische ontwikkeling. In

2027 verwachten we duidelijkheid omtrent de vernieuwde Europese strategie en andere relevante Europese ontwikkelingen (waaronder m.b.t. REDIII en REDIV), in het licht waarvan we de Vlaamse waterstofstrategie zullen actualiseren.

We zetten ook verdere stappen om mogelijke nieuwe nucleaire capaciteit te ondersteunen. Na de lancering van de **Vlaamse SMR-alliantie** op 27 oktober 2025 lieten we een Vlaams stappenplan voor kleine modulaire reactoren uitwerken. Een bijkomende studieopdracht uit augustus 2026 onderzoekt de technische, ruimtelijke en economische randvoorwaarden voor eventuele SMR-toepassingen in Vlaanderen. Op basis daarvan beoordelen we, in overleg met de Vlaamse SMR-alliantie, of en onder welke voorwaarden SMR-projecten relevant zijn. In 2027 wordt bovendien duidelijk of de Europese Commissie IPCEI-INT (Important Project of Common European Interest – Innovative Nuclear Technologies) goedkeurt en Vlaamse projecten in aanmerking komen. Over eventuele Vlaamse steun wordt ten vroegste in 2028 beslist.

Verder ondersteunen we de industriële transitie via **gerichte investeringssteun**. Met Ecologiepremie+, Strategische Ecologiesteun en GREEN helpen we ondernemingen om productieprocessen te verduurzamen, het energieverbruik te verminderen en innovatieve technologieën toe te passen. In 2027 zetten we deze instrumenten onverminderd voort en werken we aan een nieuw kader om de ondersteuning nog gericht in te zetten. De middelen blijven op het niveau van 2026 (FIO-begrotingsartikels TCH-ATCA5DC-WT en TCH-ATCA2DC-WT).

Tot slot volgen we de **Europese ontwikkelingen** inzake industrie-, klimaat-, energiebeleid nauwgezet op en behartigen we actief de Vlaamse belangen bij hun verdere uitwerking, in aanvulling op de ondersteuning van ondernemingen bij de omslag naar een koolstofarme industrie via gerichte transitie- en investeringsinstrumenten.

OSD2. Strategische sectoren ondersteunen en strategische autonomie verhogen

Sectorspecifieke initiatieven

Zoals vooropgesteld in het Vlaams Industrieplan versterken we onze strategische autonomie door gericht te investeren in sleuteltechnologieën en strategische sectoren waarin Vlaanderen over sterke kennis- en industriële troeven beschikt. Tegelijk bouwen we onze afhankelijkheid af door de toegang tot kritieke grondstoffen en materialen te diversifiëren en te stabiliseren. Zo verbinden we technologische soevereiniteit, industriële weerbaarheid en de digitale en groene transitie in één samenhangende aanpak.

De beschikbaarheid van **kritieke en strategische grondstoffen** is een basisvoorwaarde voor economische weerbaarheid. Deze grondstoffen zijn onmisbaar voor de industriële, digitale en klimaattransitie, terwijl geopolitieke verschuivingen de kwetsbaarheid van internationale waardeketens vergroten. Daarom bundelen we monitoring en kennisopbouw, circulair grondstoffengebruik, onderzoek en innovatie, internationale samenwerking en investeringsbevordering in één Vlaamse grondstoffenstrategie.

In 2027 rollen we die strategie uit via een samenhangend pakket van hefboomen. Een nieuw kennisplatform bouwt de nodige data op en ondersteunt onderbouwde beleidskeuzes. Tegelijk versterken we het industriële ecosysteem door nieuwe investeringen te ondersteunen en risico's te helpen afdekken, onder meer met Europese instrumenten. We benutten daarnaast het potentieel van de Vlaamse havengebieden om kritieke grondstoffen sterker te verbinden met chemische activiteiten. Met het beleid inzake circulaire economie (zie verder) besteden we ook expliciet meer aandacht aan kritieke grondstoffen. Die Vlaamse inzet koppelen we aan de interfederale grondstoffenstrategie en aan de opstart en werking van het Europese Critical Raw Materials (CRM)-Centrum.

Naast grondstoffen zijn ook **halfgeleiders en nanotechnologie** bepalend voor onze technologische soevereiniteit en economische weerbaarheid. Vlaanderen beschikt hier over internationaal toonaangevende onderzoeks- en innovatiecapaciteit. De uitdaging situeert zich in het sneller laten doorstromen van technologische doorbraken naar toepassingen die economische groei ondersteunen en maatschappelijke uitdagingen helpen beantwoorden. In 2027 geven we hieraan uitvoering via drie complementaire sporen:

- De beoogde start van het nieuwe convenant met **imec**, met een hernieuwde nadruk op industriële toepassing en valorisatie in Vlaanderen en geflankeerd door een halfgeleider- en een kwantumstrategie;
- een mogelijke deelname aan het Important Project of Common European Interest on Advanced Semiconductor Technologies (IPCEI AST); en
- en de finalisering van de Europese onderhandelingen over de European Chips Act 2.0.

De **chemische industrie** neemt binnen het Vlaamse industriële landschap een sleutelpositie in, zowel in termen van economisch gewicht als het belang voor de klimaat- en grondstoffentransitie. We versterken daarom de concurrentiekracht, innovatiecapaciteit en weerbaarheid van de chemische cluster en ondersteunen, samen met de sector en met andere regio's en Europese partners, de ontwikkeling van duurzame en circulaire waardeketens en de benodigde infrastructuur. Zo bestendigen we Vlaanderen als toonaangevende chemische regio in Europa. De specifieke maatregelen van VLAIO (Klimaat sprong voor de Industrie, Moonshot, transitiecontracten, compensatie indirecte emissiekosten, speerpuntcluster Catalisti...) vullen we aan met internationale samenwerking via de Trilaterale Chemie Regio, waarin Vlaanderen samenwerkt met Nederland en Noordrijn-Westfalen. Op Europees niveau blijven we actief betrokken bij de Competitiveness Coordination Tool voor chemie, die voortbouwt op het in

2026 door de Critical Chemicals Alliance opgestelde Charter on Modernisation and Investments.

De **geneesmiddelen- en biotechindustrie** is een van de sterkste en meest innovatieve ecosystemen van Vlaanderen, onder meer dankzij de sterke onderzoekspositie van het VIB. We streven een gunstig kader voor onderzoek, ontwikkeling, productie en valorisatie van innovatieve gezondheidsoplossingen na en volgen de Europese ontwikkelingen inzake farmaceutische regelgeving, geneesmiddelenvoorziening en strategische autonomie actief op. Zo ondersteunen we tegelijk de internationale concurrentiekracht van de sector en een duurzame, toekomstgerichte gezondheidszorg. De opmaak van een biotechstrategie voor Vlaanderen kan in 2027 de basis vormen voor beleidskeuzes die de innovatiecapaciteit en groei van de sector over de toepassingsdomeinen heen versterken: van gezondheid en agrovoeding tot industriële biotech en de bredere bio-economie.

In het **defensie- en veiligheidsdomein** bouwen we voort op Vlaamse kennis- en industrieclusters. In 2027 rollen we de Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Defensie en Veiligheid (VISD, 2025) verder uit. We investeren in Strategisch Basisonderzoek volgens de VISD-roadmaps, behouden de doorlopende defensie-O&O-oproep voor ondernemingen en ondersteunen VISD-flagships voor grootschalige waardeketenprojecten. Zo versterken we de volledige innovatieketen, stimuleren we met VISD projectvorming via workshops en matchmaking, en begeleiden we Vlaamse ondernemingen en kennisinstellingen naar federale, Europese en NAVO-programma's om onze strategische autonomie, waardeketens en technologische weerbaarheid te versterken. We blijven ook samenwerken met het Ministerie van Defensie en benutten de groeiende Europese middelen voor veiligheid, defensie en strategische technologieën.

De **ruimtevaartconomie** is eveneens een strategisch ecosysteem waarin onderzoek, industriële valorisatie, talent en internationale samenwerking samenkomen. We versterken de Vlaamse positie in Europese en internationale ruimtevaartprogramma's, benutten nieuwe kansen op het raakvlak van ruimtevaart, veiligheid en defensie en streven naar een zo groot mogelijke economische en technologische return voor Vlaanderen. Het Impulsprogramma Ruimtevaartconomie 2.0, waarvan de agendering voor najaar 2026 is gepland, moet deze ambitie vanaf 2027 ondersteunen. Het programma actualiseert het oorspronkelijke Impulsprogramma 2021-2024 op basis van een brede stakeholderconsultatie en een externe evaluatie.

De **agrovoedingsindustrie** koppelt economische betekenis aan de transitie naar een duurzaam en weerbaar voedselsysteem. We ondersteunen onderzoek en innovatie die de competitiviteit en duurzaamheid van de volledige keten versterken en brengen daarbij onderzoek, ondernemingen en landbouwpraktijk nauwer samen. Specifiek in 2027 werken we verder aan de oprichting van de Europese onderzoeksinfrastructuur EMPHASIS voor plantfenotypering bij VIB en onderzoeken we of een convenant voor wetenschappelijke samenwerking tussen het Vlaamse Gewest en het Eigen Vermogen van ILVO kan worden gesloten. De Vlaamse Biotechstrategie die momenteel in opmaak is, biedt daarbij ook perspectieven voor de agrobiotechsector. Tegelijk blijven we waar mogelijk deelnemen aan Europese partnerschappen voor onderzoek en innovatie in agrovoeding, waaronder EUPAHW, Agroecology, Agriculture of Data en FutureFoods. De eind 2026 gepubliceerde Europese strategie "New Strategic Approach to Research and Innovation for competitive, resilient and sustainable agriculture, forestry, rural areas and food systems – Future-proofing EU agri-food through AgRI 2040 and Food 2040" volgen we in 2027 nauw op en vertalen we waar relevant naar Vlaamse beleidsstrategieën,.

De **Vlaamse speerpuntclusters** ondersteunen de ontwikkeling en versterking van strategisch belangrijke economische sectoren door ondernemingen, kennisinstellingen en andere relevante actoren samen te brengen rond gemeenschappelijke innovatie- en competitiviteitsuitdagingen. Ze stimuleren onderzoek, ontwikkeling en innovatie, bevorderen kennisuitwisseling en samenwerking binnen en tussen waardeketens en ondersteunen de valorisatie van onderzoeksresultaten en de internationale positionering van Vlaamse ondernemingen. De zeven speerpuntclusters zijn actief in de domeinen duurzame chemie en kunststoffen (Catalisti), energie (Flux50), logistiek (VIL), de blauwe economie (De Blauwe Cluster), agrovoeding (Flanders' FOOD), biotech en gezondheid (BioVia) en entertainment en creatieve technologie (ENT.A).

Sectoroverschrijdende initiatieven om de strategische autonomie te versterken

Een meer **circulaire economie** vormt een belangrijke hefboom voor grondstoffen zekerheid, duurzaamheid en concurrentiekracht. Door materiaalkringlopen te sluiten, grondstoffen efficiënter in te zetten en circulaire producten, diensten en bedrijfsmodellen te ontwikkelen, verlagen we de afhankelijkheid van primaire en kritieke grondstoffen en creëren we tegelijk economische meerwaarde. Daarom combineren we innovatie en samenwerking met een regelgevend kader dat de omslag faciliteert en behartigen we de Vlaamse belangen actief binnen de Europese beleidsontwikkeling.

In 2027 geven we die aanpak vorm via volgende, onderling gekoppelde initiatieven:

- Een publiek-privaat platform dat voortbouwt op de evaluatie van Vlaanderen Circulair waarbij, naast netwerking en communicatie, meer nadruk wordt gelegd op prioritering, beleidsimpact en een rollend werkprogramma.
- Opvolging en implementatie van Europees beleid (Circular Economy Act, Industrial Accelerator Act, Transregional Circular Hubs...) die we koppelen aan de bestaande samenwerking met Nederland en Noordrijn-Westfalen.
- Evaluatie van het eerste boosterproject van VITO rond chemie en kunststoffen en voorbereiding van een nieuwe booster, ondersteund door beleidsrelevant onderzoek van het Steunpunt Circulaire Economie.
- De VLAIO-oproep Circulaire Acceleratoren die zich richt op het behoud van grondstoffen, lagere materiaal- en grondstoffenkosten, productiviteitswinst en de groei van ondernemingen en waardeketens.

De **bio-economie** verbindt duurzame economische ontwikkeling met innovatie, circulariteit en industriële transitie. We bouwen daarom verder aan een sterk ecosysteem waarin ondernemingen en kennisinstellingen nieuwe biologische grondstoffen, toepassingen en waardeketens kunnen ontwikkelen en maximaal kunnen inspelen op Europese opportuniteiten. In 2027 volgen we de uitwerking van de nieuwe Europese bio-economiestrategie op, nemen we deel aan het overleg met de lidstaten en informeren we Vlaamse ondernemingen over nieuwe initiatieven en financieringsmogelijkheden, waaronder de Bioeconomy Investment Deployment Group en de Bio-based Alliance. Tegelijk bevorderen we via de netwerken van Vlaanderen Circulair innovatieve oplossingen voor de circulaire bio-economie. Samen met ILVO richten we de B2BE-werking op nieuwe teelten en bijbehorende waardeketens die hoogwaardige bio-economische waarde in Vlaanderen kunnen creëren.

Kennis- en economische veiligheid vormen een dwarsdoorsnijdend aandachtspunt voor ons ecosysteem. We beschermen strategische kennis, technologieën en economische belangen, maar behouden tegelijk ruimte voor internationale samenwerking en open innovatie. Daarbij sluiten we aan bij de Europese ontwikkelingen inzake economische veiligheid, investeringsscreening en kennisveiligheid.

In 2027 verankeren we economische veiligheid verder in het Vlaamse industrie-, innovatie- en onderzoeksbeleid. Met de Vlaamse strategienota economische veiligheid bieden we ondernemingen en kennisinstellingen concrete instrumenten om risico's rond kennis, technologie, strategische afhankelijkheden en kritieke grondstoffen tijdig te herkennen en te beperken. Tegelijk bestendigen we de Vlaamse inzet inzake Foreign Direct Investment (FDI)-screening en economische veiligheid op Europees niveau. We hanteren daarbij een gerichte, proportionele en risicogebaseerde aanpak die strategische belangen beschermt zonder de Vlaamse concurrentiekracht onnodig te belemmeren. In 2027 werken we verder aan de herziening van het interfederaal samenwerkingsakkoord. We actualiseren dit akkoord in functie van de herziening van het Europese kader en de opgedane praktijkervaring. Daarbij streven we vanuit Vlaanderen naar een efficiënte interfederale werking, rechtszekerheid, proportionaliteit, beperkte administratieve lasten en de bescherming van strategische belangen binnen een open en aantrekkelijk investeringsklimaat.

Binnen de bredere aanpak van economische veiligheid maken we kennisveiligheid steeds meer tot een integraal onderdeel van het onderzoeksbeleid. In samenwerking met de Vlaamse kennisinstellingen bouwen we verder aan een matuur Vlaams kader dat institutionele autonomie en het open, excellentiegedreven karakter van onderzoek maximaal vrijwaart. In 2027 geven we daaraan uitvoering binnen het Vlaams Defensieplan. We onderzoeken of de FWO-aanpak voor de risicobeoordeling van internationale projectaanvragen ook kan worden toegepast op samenwerkingsverbanden die via BOF- en IOF-middelen worden gefinancierd. We stemmen deze Vlaamse aanpak nauw af op de geplande Europese ontwikkelingen. Daarbij gaat het onder meer om de opname van kennisveiligheid in de European Research Area Act, met het oog op een gelijk speelveld binnen de Europese Onderzoeksruimte, en om praktische ondersteuning vanuit de Europese Commissie: een Europees expertisecentrum, een digitaal due-diligenceplatform voor de screening van niet-Europese kennisinstellingen, een methodologie voor weerbaarheidstoetsen en richtsnoeren voor risicobeoordeling.

Internationale samenwerking is ten slotte een belangrijke hefboom om onze technologische positie te versterken. De in 2026 hernieuwde Vlaams-Nederlandse HighTech Samenwerkingsagenda focust op kunstmatige intelligentie, biotechnologie, energie-innovatie, fotonica, kwantum, halfgeleiders en waterstof, met defensie als mogelijk dwarsdoorsnijdend thema. In 2027 zetten we de uitvoering van deze hernieuwde agenda voort. Daarvoor wordt geen afzonderlijke structurele financiering voorzien, maar benutten we waar mogelijk bestaande Vlaamse, Nederlandse en Europese instrumenten voor onderzoek en innovatie, in het bijzonder Interreg, om gezamenlijke initiatieven te ondersteunen en te faciliteren.

Vlaanderen neemt tot slot ook deel aan de voorbereidingen van **Important Projects of Common European Interest (IPCEI's)** die bijdragen aan de Vlaamse en Europese concurrentiekracht en strategische autonomie. We zullen daarvoor bij voorkeur bestaande staatssteunkaders inzetten. De lopende Vlaamse trajecten betreffen artificiële intelligentie (AI), geavanceerde materialen (CAM), halfgeleidertechnologie (AST), innovatieve nucleaire technologie (NUC) en biotechnologie (BIO). Daarnaast worden mogelijke Vlaamse deelnames aan IPCEI Critical Raw Materials (CRM) en Quantum verder onderzocht.

OSD3. Een ondernemers- en kmo-vriendelijke overheid en omgeving creëren

Een ondernemers- en kmo-vriendelijke overheid

VLAIO is het centrale aanspreekpunt van de Vlaamse overheid voor ondernemingen. Samen met zijn partnernetwerk ondersteunt het agentschap ondernemerschap, innovatie en duurzame groei, met bijzondere aandacht voor kmo's. In 2027 bouwen we deze dienstverlening verder uit via vier onderling verbonden kanalen: het Contact Center, digitale toegangspoorten, de dienstverlening via het VLAIO-partnernetwerk (zie ISE ondernemerschap) en samenwerking met lokale besturen. Het Contact Center blijft bereikbaar via telefoon, onlinekanalen en fysieke afspraken. Tegelijk optimaliseren we het Startkompas, het Financieringskompas, de Subsidiedatabank, de Expertisedatabank en de VLAIO-bot. Een nieuwe vergunningentool helpt ondernemers bovendien om relevante vergunningen en administratieve verplichtingen te identificeren. Zo verhogen we de toegankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie van de dienstverlening. Daarnaast ronden we in 2027 de in 2026 gestarte evaluaties van Flanders DC en Team Bedrijfstrajecten af. De resultaten over doeltreffendheid, doelmatigheid en toekomstbestendigheid vormen de basis voor eventuele nieuwe convenanten en mogelijke bijstellingen van opdrachten, doelstellingen, indicatoren en monitoring. Het bestaande aanbod en het recurrente ondernemerschaps- en groeibeleid via het VLAIO-netwerk lopen intussen door; de budgettaire impact blijft beperkt tot de evaluaties en de voorbereiding van de convenanten.

Het **e-loket voor ondernemers** vormt de centrale digitale toegangspoort tot overheidsinformatie, producten en procedures. Door informatie en dienstverlening op één plaats te bundelen, vinden ondernemers sneller hun weg en verminderen we administratieve opzoekingen. In 2027 breiden we het aanbod op e-loketondernemers.be verder uit. Startende en bestaande ondernemingen krijgen een overzicht op maat van vereiste erkenningen en vergunningen. Samen met Digitaal Vlaanderen vereenvoudigen we ook het beheer van toegangsrechten en mandaten, zodat ondernemingen medewerkers of externe dienstverleners vlot digitale procedures kunnen laten afhandelen. Daarmee ondersteunen we het programma Regelrecht en de Europese Single Digital Gateway-verordening en maken we de interactie met de overheid eenvoudiger en gebruiksvriendelijker.

Ook **lokale besturen** zijn bepalend voor een ondernemersvriendelijk klimaat. Daarom versterkt VLAIO in 2027 de wisselwerking en kennisdeling met steden en gemeenten via de nieuwsbrief voor lokale besturen, ontmoetingen met de centrumsteden en het lopende VVSG-subsidieproject 'Ondernemingsvriendelijke gemeente'.

De digitale transitie versnellen

De digitale transitie versterkt de productiviteit, innovatiekracht en weerbaarheid van ondernemingen. We bouwen aan een samenhangend ecosysteem voor artificiële intelligentie, cybersecurity en bredere digitalisering, waarin onderzoek, valorisatie, infrastructuur, vaardigheden en ondernemingsondersteuning elkaar aanvullen. De **beleidsplannen AI en CS** zetten ter zake de beleidslijnen uit, aangevuld met de visienota 'Vlaanderen AI-klaar, iedereen mee' als kader voor gerichte bijstellingen. Gelet op de bijzondere snelheid van ontwikkeling voor centrale bedrijfsvoering, competenties, AI-strategieën en kosten-baten modellen zullen deze stuurgroepen en betrokken adviesraden in deze topics nog meer geïntegreerd werken. In 2027 starten we met de voorbereiding van de vijfjaarlijkse externe evaluatie die in 2028 wordt voorzien.

Met het oog op rationalisatie van de uitgaven, voeren we enkele gerichte besparingen door in het flankerend beleid van de beleidsplannen. We maken de werking van het vernieuwde Vlaams Kenniscentrum AI-Opleidingen efficiënter en besparen hiermee 355 keuro. De middelen voor het wetenschapscommunicatie-initiatief amai! worden geschrapt (645 keuro). Eventuele noden worden opgevangen in het vernieuwde beleidsplan wetenschapscommunicatie. Ook in het flankerend beleid rond cybersecurity schrappen we 500 keuro (momenteel aangewend voor summer schools, outreach...).

Met deze gerichte besparingen raken we bewust niet aan de kern van de beleidsplannen, met name de onderzoeksprogramma's en de valorisatieluiken, waar het beleid wordt voortgezet. Alles samen wordt op de beleidsplannen 3 miljoen euro bespaard. Maar zelfs na deze besparing, blijven de investeren in het beleidsplan AI met ruim 30 miljoen euro en in het beleidsplan CS met ruim 15 miljoen euro navenant het belang ervan.

Voor kmo's en innovatievolgers brengen we AI, cybersecurity en andere innovatieve digitale technologieën samen in één adoptiebeleid met als doel de digitale maturiteit bij Vlaamse ondernemingen te verhogen. Complementair aan de European Digital Innovation Hubs, waaronder het Vlaamse AI-FAITH, werken we in 2027 via projectsubsidies samen met het VLAIO-netwerk om ondernemingen individueel en collectief te sensibiliseren, informeren en begeleiden. Met de AI-adoptietrajecten en de CS-verbetertrajecten stimuleren we bovendien ook AI-adoptie en het verhogen van de CS-maturiteit bij Vlaamse ondernemingen. Deze inspanningen worden daarnaast aangevuld met specifieke impulsen vanuit de beleidsplannen AI en CS om de resultaten van de onderzoeksprogramma's breder ingang te doen vinden bij de ondernemingen in Vlaanderen.

De **Europese digitale agenda** schaaft deze Vlaamse aanpak op. Door actief deel te nemen aan Europese programma's, partnerschappen en investeringsinitiatieven versterken we onze technologische soevereiniteit en creëren we bijkomende kansen voor Vlaamse ondernemingen, kennisinstellingen en overheden. In 2027 volgen we de verdere uitbouw van strategische infrastructuren en ecosystemen op, waaronder de Vlaamse European Digital Innovation Hub FAITH, de Belgische AI Factory Antenna, de NanoIC-pilootlijn en de aansluiting van het Vlaams Supercomputer Centrum op EuroHPC. We benutten tegelijk de kansen van nieuwe initiatieven zoals de Cloud and AI Development Act en de verdere ontwikkeling van de Europese Chips Act. We positioneren Vlaanderen bovendien vroeg in het volgende Europese Meerjarig Financieel Kader. Daarbij volgen we Digital Leadership binnen het European Competitiveness Fund en het toekomstige kaderprogramma FP10.

Regionale specialisatie ondersteunen

Regionale specialisatie vertaalt het Vlaamse ondernemings- en innovatiebeleid naar de sterktes en noden van elke regio. In Limburg vervult **LRM** daarbij een sleutelrol via investeringen in ondernemingen, innovatiecampussen en strategische transformatieprojecten. In 2027 breidt LRM DronePort en Thor Park verder uit, beleeft de Corda Arena haar eerste volledige werkingsjaar en krijgt Campus Noord in Pelt verder vorm. Na de verkoop van Terhills Resort blijft LRM zo investeren in strategisch vastgoed. Tegelijk verhoogt zij binnen haar geactualiseerde investeringsstrategie het aandeel bedrijfsfinanciering via kapitaalparticipaties — venture capital en private equity — en leningen.

Voldoende en toekomstbestendige ruimte voor bedrijvigheid is een tweede regionale hefboom. Het actieplan **Ruimte voor Bedrijvigheid** uit 2025 omvat acties voor heel Vlaanderen en krijgt in West-Vlaanderen een specifieke vertaling via samenwerking met de provincie aan ruimtelijke uitvoeringsplannen voor nieuwe terreinen en via het programma Bedrijventerrein

van de Toekomst voor de verduurzaming van bestaande sites. In 2027 leggen we samen met minister Brouns de focus op vier budgettaire acties:

- de verdere uitrol van BIZGIS voor accurate, actuele en actiegerichte monitoring, via begeleiding van gemeenten bij digitaal terreinbeheer en ondersteuning van streekontwikkelingsintercommunales voor nog onbeheerde terreinen;
- een aangepaste subsidieregeling met een hoger percentage voor de revitalisering van verouderde, nog gebruikte bedrijventerreinen en een kosten-batenbenadering voor brownfields en strategische projecten;
- personeelondersteuning voor transitieplannen, de activering van onbenutte terreinen en bovenlokale afspraken over uitgiftebeleid;
- expertadvies over ruimtebesparende uitbreidingsmogelijkheden op de bestaande locatie of bij verhuis.

We financieren deze maatregelen binnen de beschikbare kredieten voor bedrijventerreinen (30 miljoen euro), ruimtelijk-economische projecten (2 miljoen euro) en overheidsopdrachten voor ruimtelijk-economisch beleid (2 miljoen euro), naast de recurrente taken die uit deze kredieten worden betaald. Maatregelen voor publiek grondbeleid en de activering van onbenutte percelen of leegstand bereiden we verder voor, maar hebben in 2027 nog geen budgettaire impact.

EFRO en Interreg vullen deze regionale aanpak aan met Europese middelen voor innovatie, ondernemerschap, duurzaamheid en grensoverschrijdende samenwerking. In 2027 voorzien we 6 miljoen euro Vlaamse cofinanciering voor goedgekeurde projecten.

Entertainmenttechnologie verbindt creativiteit, digitale innovatie en internationale profilering. Vlaanderen bouwt daarom aan een ecosysteem waarin ondernemingen, kennisinstellingen en creatieve spelers nieuwe technologieën voor digitale media, gaming, podiumtechnologie en immersieve toepassingen ontwikkelen, testen en valoriseren. In 2027 komt deze werking op kruissnelheid. Speerpuntcluster Ent.a start haar tweede werkjaar: een eerste reeks door VLAIO goedgekeurde innovatieprojecten gaat in uitvoering en een tweede reeks wordt met geormerkte middelen geselecteerd. Voor de werking van ENT.A werd in 2025 voorzien in een financiering via VLAIO van 1,3 miljoen euro voor de eerste drie jaar. De leden brengen eenzelfde bedrag aan eigen middelen in en krijgen daarnaast toegang tot jaarlijks beschikbare middelen voor innovatieprojecten, die kunnen oplopen tot 8 miljoen euro. We ronden ook het businessplan af voor Flanders Stage Tech, een kennis- en democentrum voor onderzoek, testen, demonstratie en opleiding in podiumbouw en podiumtechnologie, en beslisten over de rol, positionering en financiering ervan. Daarnaast bundelen we de incubatiewerking voor gaming en media in één initiatief en ondersteunt VLAIO de ontwikkeling van een mogelijke landingsplaats voor entertainmenttechnologie in de Rupelstreek.

OSD4. Extra investeren in onderzoek & ontwikkeling & innovatie en tegelijkertijd inzetten op een sterkere economische valorisatie

Hervorming en versterking van het O&O&I-systeem

De **geraamde O&O-intensiteit** op basis van de O&O-overheidskredieten daalt licht 0,84% in 2026 naar 0,81% in 2027. Tegen die budgettaire achtergrond zetten we de beschikbare middelen gericht in om de werking, samenhang en impact van het Vlaamse O&O&I-systeem te versterken.

Binnen de productiviteits- en competitiviteitsagenda “Vlaamse Versnelling” voeren we daarom **vijf onderling verbonden O&O&I-trajecten** uit, gericht op meer valorisatie, eenvoudigere financiering, strategische onderzoeksinfrastructuur, minder regeldruk en een sterkere rol voor de hogescholen:

1. Naar een grotere valorisatie van O&O&I-investeringen in Vlaanderen.
2. Rationalisatie van en toegang tot O&O&I-financieringskanalen.
3. Strategische investeringen in onderzoeks- en technologie-infrastructuur.
4. Verbetering van compliance en vermindering van regeldruk.
5. Versterking van O&O&I in hogescholen.

De trajecten bouwen voort op de systeemanalyse en uitgaventoetsing die WEWIS aan het begin van de legislatuur 2024-2029 uitvoerde. Samen moesten ze kenniscreatie, valorisatie en toepassing beter op elkaar laten aansluiten en zo bijdragen aan een veerkrachtige economie en samenleving. De trajectwerking zit momenteel in een eindfase, waarna enkel nog de implementatie rest van de inzichten die tijdens in de diverse trajecten werd vergaard.

Met betrekking tot **traject 1**, rollen we in 2027 het in 2025 ontwikkelde Piramidemodel “Vlaams O&O&I-doelstellingenkader & Key Performance Area’s” verder uit als generiek kader voor vernieuwde convenanten en beleidsplannen. Tegelijk werken deelnemers en experts verder aan de implementatie van de drie in 2026 geïdentificeerde werkpunten: meer inzicht in het innovatietraject, efficiëntere onderhandelingen over intellectuele eigendom en een betere werking van incubatoren en acceleratoren. Daarmee geven we ook uitvoering aan de aanbevelingen uit de uitgaventoetsingen SBO en valorisatie O&O&I.

Met betrekking tot **traject 2**, leggen we in 2027 de nodige aanpassingen aan het W&I-decreet ter goedkeuring voor en passen we de betrokken besluiten van de Vlaamse Regering en FWO-reglementen aan, zodat de rationalisatie van de financieringsinstrumenten in de praktijk kan worden uitgerold. WEWIS monitort systematisch de engagementen, wijzigingen en impact op het veld.

Via **traject 3** voeren we een Vlaanderen-brede visie uit voor een robuust en wendbaar ecosysteem van onderzoeks- en technologie-infrastructuren. Daarbij benaderen we laboratoria, databanken en netwerken niet afzonderlijk, maar vanuit hun samenhang, gedeeld gebruik en gezamenlijke impact. Drie acties ondersteunen die visie:

- een actuele inventaris van de Vlaamse infrastructuur, ontsloten via FRIS en afgestemd op de Europese strategie voor onderzoeks- en technologie-infrastructuren;
- de in de zomer van 2026 opgeleverde brochure “Onderzoeksinfrastructuur in Vlaanderen en de deelname aan internationale onderzoeksinfrastructuren”, als Vlaamse input voor de ESFRI-Roadmap;
- een VLAIO-studie naar exploitatiemodellen die het commerciële en niet-commerciële gebruik van onderzoeksinfrastructuur optimaliseren.

In het kader van **traject 4**, werken we in 2027 een digitale basisversie van de compliance-tool uit en verminderen we de planlast voor onderzoekers en onderzoeksinstellingen door gerichte ingrepen in de volledige onderzoekscyclus. De verbetervoorstellen worden verder opgevolgd via Regelrecht.

Wat betreft **traject 5**, onderzoeken we verder de mogelijkheid van één convenant tussen de Vlaamse overheid en de Vlaamse Hogescholenraad voor de dertien hogescholen. Dit kader moet strategische capaciteitsopbouw in multidisciplinaire domeinen van praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek mogelijk maken en de brugfunctie van hogescholen naar ondernemingen en maatschappelijke actoren versterken. Tegelijk versterken we het organisatiemodel voor onderzoek en innovatie binnen het hogescholennetwerk, in lijn met de bredere ambities voor het Vlaamse O&O&I-ecosysteem.

Meer impact en valorisatie van onderzoek en innovatie

De hervorming van het O&O&I-landschap moet leiden tot een sterkere **doorstroming van kennis** naar economische en maatschappelijke toepassingen. Door kennisinstellingen, ondernemingen, overheden en maatschappelijke actoren nauwer te laten samenwerken, verhogen we zowel de impact van onderzoek en innovatie als het rendement van de publieke investeringen. In 2027 lanceren we daarom SPARK, de samenvoeging van TETRA en COOCK+, met meer nadruk op een doelgerichte valorisatiestrategie en effectieve kennisdoorstroming naar de doelgroep. Voor SPARK voorzien we een budget van 15.700 keuro.

Ook **Flanders Technology & Innovation (FTI) festival** ondersteunt die doorstroming door het belang van technologie en technologiegedreven ondernemerschap breed zichtbaar te maken. In 2027 starten we de voorbereiding van het FTI-festival 2028. Op basis van de evaluatie van de editie 2026 beslist de Vlaamse Regering in het voorjaar van 2027 over structuur en aanpak. Er wordt een structurele besparing gerealiseerd van 3,8 miljoen euro, waardoor de vorm niet dezelfde zal blijven. FTI moet de Vlaamse cultuur rond wetenschap, technologie, innovatie en ondernemen versterken, jongeren naar STEM leiden, kansen creëren voor start-ups en scale-ups, kmo's vertrouwd maken met relevante innovaties en Vlaanderen internationaal profileren als technologie- en innovatieregio.

Innovatieve overheidsopdrachten vormen een aanvullende route om valorisatie te versnellen en het beleid innovatie- en ondernemingsvriendelijker te maken. Via het Programma Innovatieve Overheidsopdrachten (PIO) stimuleren we in 2027 vraaggedreven publieke aankopen die bedrijven een eerste klantervaring en kansen op verdere optimalisatie, valorisatie en commercialisering bieden. De vernieuwing van de Europese regelgeving voor overheidsopdrachten moet sneller aankopen bij innovatieve start-ups en scale-ups mogelijk maken. PIO werkt in 2027-2028 een voorstel uit zodat Vlaanderen dit nieuwe kader vanaf de inwerkingtreding kan benutten. In 2027 voorzien we een budget van 2.780 keuro voor de cofinanciering van PIO-projecten.

Europese inbedding van het Vlaamse O&O&I-beleid

De Vlaamse hervormingen en valorisatie-instrumenten worden versterkt door **het Europese onderzoeks- en innovatiebeleid**. We behartigen actief de Vlaamse belangen en creëren optimale kansen voor ondernemingen, kennisinstellingen en onderzoekers binnen Europese programma's, partnerschappen en investeringsinitiatieven. Zo verhogen we de internationale positie, impact en aantrekkingskracht van het Vlaamse O&O&I-systeem. In 2027 hebben we voornamelijk aandacht voor de onderhandelingen over de ERA Act, European Innovation Act, Single Basic Act, FP10- en ECF-verordeningen en de EIT-verordening. Daarnaast voeren we

de ERA-beleidsagenda verder uit, volgen we de lopende Europese programma's op via onder meer de programmacomités en verspreiden we informatie via het door WEWIS gecoördineerde Vlaams Platform voor Europese programma's.

Evaluatie, monitoring en beleidsleren

Een sterk O&O&I-beleid vergt ten slotte een **consistente evaluatie- en leercultuur**. Binnen Economie, Wetenschappelijk Onderzoek, Innovatie en Wetenschapscommunicatie bouwen we voort op de bestaande hoogwaardige evaluatiepraktijk en versterken we, conform de beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie 2024-2029, de samenhang binnen het beleidsdomein WEWILS. De in 2026 voorbereide aanvulling van de evaluatiebepalingen in het decreet van 30 april 2009 verankert verdere professionalisering, systeembenadering en toekomstgericht evalueren. De afronding wordt begin 2027 verwacht. In 2027 stemmen we, mede op basis van de uitgaventoetsingen uit 2026 en de strategiebepaling van het departement, de evaluatiepraktijken voor EWI verder af op die voor Werk, Competenties en Sociale Economie en de praktijk van VLAIO. Tegelijk verankeren we foresight, of toekomstverkenning, concreter in het evaluatieproces zodat beleid niet alleen achteraf wordt beoordeeld, maar ook tijdig kan worden bijgestuurd.

IV.BELEIDSVELD I ECONOMIE

PROGRAMMA TC - ECONOMIE

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	106.184	5.000	0	894.648	661.053
Bijstelling BO 2027	-36.091	5.000	0	-66.065	-6.180
BO 2027	70.093	10.000	0	828.583	654.873

1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID

Het economisch beleid heeft als doel de productiviteit, concurrentiekracht en weerbaarheid van het Vlaamse economische weefsel duurzaam te versterken. Daarbij ondersteunen we ondernemingen gedurende hun volledige levenscyclus: van de ontwikkeling van ondernemerscompetenties en de opstart van nieuwe ondernemingen, over toegang tot financiering en begeleiding, tot groei, transformatie en internationale verankering. Via gerichte financieringsinstrumenten, ondernemersbevordering en ondersteuning van kmo's en groeibedrijven creëren we de voorwaarden voor investeringen, innovatie en duurzame economische ontwikkeling.

Die ondersteuning van individuele ondernemingen wordt aangevuld met een bredere economische omgevingsaanpak. We versterken de digitale maturiteit van bedrijven, stimuleren de adoptie van nieuwe technologieën, ondersteunen de verduurzaming van productieprocessen en bouwen aan sterke regionale ecosystemen. Tegelijk zorgen we voor voldoende en kwaliteitsvolle ruimte om te ondernemen, zodat ondernemingen kunnen beschikken over de nodige vestigingsmilieus, bedrijventerreinen en innovatiecampussen om zich verder te ontwikkelen.

Door ondernemerschap, bedrijfsfinanciering, groeiondersteuning, digitalisering en ruimtelijke economie in samenhang te benaderen, versterken we niet alleen individuele ondernemingen maar ook de transitie- en innovatiekracht van de Vlaamse economie als geheel. Zo bouwen we aan een ondernemingsvriendelijke omgeving waarin kmo's, scale-ups en grotere ondernemingen kunnen investeren, groeien en bijdragen aan duurzame welvaart en strategische economische weerbaarheid voor Vlaanderen.

2. ISE FINANCIERING ONDERNEMINGEN

2.1. Vlaamse Gemeenschap

FINANCIERING ONDERNEMINGEN, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	11.540	-1.981	9.559	5.000	5.000	10.000
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	7.012	-7.012	0	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen (OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)	87.632	-27.098	60.534	0	0	0
Totaal	106.184	-36.091	70.093	5.000	5.000	10.000

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	26.333	6.477	32.810	26.333	5.477	31.810
Toelagen (interne stromen (IS))	3.494	241	3.735	3.494	241	3.735
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	1.068	-731	337	1.068	-731	337
Totaal	30.895	5.987	36.882	30.895	4.987	35.882

Aanwending VAK-ruiter	
----------------------------------	--

Inhoudelijke toelichting

Met het economische overheidsinstrumentarium versterken we het Vlaamse economische weefsel door ondernemerschap, innovatie, groei en transitie te financieren waar de markt onvoldoende oplossingen biedt. We richten de ondersteuning op ondernemingen en projecten met een solide businessplan en managementteam die duurzame economische, maatschappelijke en/of financiële meerwaarde kunnen creëren.

PMV en LRM vervullen daarbij een complementaire hefboomrol. PMV biedt passende financiering aan ondernemingen en strategische projecten met voldoende potentieel en zet haar bestaande koers in 2027 voort. LRM verhoogt overeenkomstig haar geactualiseerde investeringsstrategie het aandeel bedrijfsfinanciering in haar portefeuille en ondersteunt ondernemingen, innovatiecampussen en toekomstgerichte ecosystemen, met bijzondere aandacht voor de economische ontwikkeling van Limburg.

We stemmen de publieke en private financieringsinstrumenten beter op elkaar af, zodat ondernemingen in elke ontwikkelingsfase toegang krijgen tot financiering die aansluit bij hun noden. De overheid treedt selectief en aanvullend op waar financieringsbehoeften nog niet of slechts gedeeltelijk door de markt worden ingevuld.

Daarnaast benutten we **Europese middelen** maximaal als hefboom voor investeringen in het Vlaamse economische weefsel. PMV heeft onder meer middelen uit het RRF- en InvestEU-programma aangetrokken. Daardoor zijn in 2027 bijkomende middelen beschikbaar voor investeringen, onder meer in biotech. Door Vlaamse, private en Europese financiering gericht te combineren, verbeteren we de toegang tot kapitaal en ondersteunen we duurzame economische groei en de concurrentiekracht van Vlaanderen.

In 2027 evalueren we de werking van PMV met het oog op de periode vanaf 2028.

Relevante begrotingsartikelen

Economisch overheidsinstrumentarium: TB0-1TCA2BA-WT

2.2. DAB's en rechtspersonen

2.2.1. LRM-groep

Zie onder regionale specialisatie LRM.

2.2.2. PMV-groep

In uitvoering van het Vlaamse Defensieplan werd aan PMV gevraagd om de mogelijkheid te onderzoeken om een defensiefonds op te richten dat buiten de ESR-consolidatiekring blijft.

De voorbereiding van het Vlaams Defensiefonds, de finalisering van de fondsdocumentatie en de gesprekken met potentiële publieke en private investeerders hebben meer tijd gevergd dan oorspronkelijk voorzien. Het fonds is nog niet operationeel, maar de nodige voorbereidingen lopen om een professioneel fonds uit te bouwen met een evenwichtige publieke-private financieringsstructuur en een duidelijke investeringsfocus op defensie- en veiligheidsrelevante technologieën.

Vanuit PMV zal maximum 49% van de fondsgrootte worden geïnvesteerd. Zoals voorzien in de beslissing van de Vlaamse Regering ter zake, zullen deze middelen door middel van een nieuwe kapitaalverhoging geïnjecteerd worden bij PMV, waarna PMV de investering in het fonds kan doorvoeren. Het fonds zal worden beheerd door PMV-dochter PMV Fund Management.

PMV heeft wel reeds een eerste investering gedaan die aansluit bij de beoogde investeringsstrategie van het fonds. Deze investering wordt momenteel tijdelijk door PMV aangehouden (op haar balans), in afwachting van de finalisering van de fondsstructuur en de eerste closing van het fonds.

2.2.3. *Gigant*

De Gigantregeling wordt mogelijk aangepast zodat een waarborg gedeeltelijk kan worden uitbetaald bij een definitieve schuldvermindering, zonder dat de resterende financiering moet worden stopgezet, om zo de continuïteit van ondernemingen beter te ondersteunen.

2.2.4. *Flanders Future Techfund (FFTF)*

In 2026 werd het kapitaal van FFTF verhoogd met 175 miljoen euro met de bedoeling om nog meer in te zetten op de transformatie van academisch onderzoek naar vermarktbare en schaalbare technologie en producten. In het najaar van 2026 staat nog een beperkte bijsturing van FFTF op de planning. Om ondernemingen in verschillende ontwikkelingsfasen te kunnen ondersteunen, beogen we de beperking op het aantal investeringsrondes waaraan FFTF kan deelnemen op te heffen, binnen de grenzen inzake totale exposure per onderneming. Deze bijsturing is erop gericht om meer flexibiliteit te bieden zodat in 2027 beter ingespeeld kan worden op de financieringsnoden en -dynamiek van startende start-ups.

In 2027 wordt FFTF geëvalueerd in het kader van de evaluatie van PMV.

2.2.5. *Vlaamse Participatiemaatschappij (VPM)*

De Vlaamse Regering heeft beslist om, na het afsluiten van de verkoop van de VPM-participatie in GIMV, VPM te ontbinden en de resterende participaties over te dragen aan de Vlaamse overheid. De wetgevende procedure om VPM te ontbinden en te vereffenen is opgestart en wordt verdergezet in 2027.

2.2.6. *Clean Vision Invest*

Clean Vision Invest (CVI) is een volledige dochtervennootschap van VITO NV en fungeert als holding voor de participaties in spin-offs van VITO. In 2026 bracht VITO NV de aandelen die zij aanhoudt in drie bijkomende spin-offs in CVI in. In 2027 wordt dezelfde werking verdergezet.

2.2.7. *Site-Ontwikkeling Vlaanderen (SOV)*

In 2026 werd de fusie door overneming van SOV NV door VITO NV opgestart. Door het wegvallen van het perspectief op een commerciële exploitatie heeft het afzonderlijk voortbestaan van SOV NV immers vandaag geen duidelijke meerwaarde meer. In 2027 zal deze "geruisloze" fusie afgerond zijn, waardoor SOV NV ophoudt te bestaan.

Relevante begrotingsartikelen

Economisch overheidsinstrumentarium: TB0-1TCA2BA-WT

FFTF: TB0-1TCA2BY-IS

Fiduciair Beheer FFTF: TB0-1TCA2BA-WT

3. ISE ONDERNEMERSCHAP

3.1. Vlaamse Gemeenschap

ONDERNEMERSCHAP, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	205	7.309	7.514	6.518	-5.668	850
Toelagen (interne stromen (IS))	0	0	0	0	0	0
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	205	7.309	7.514	6.518	-5.668	850
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Een sterk economisch weefsel begint bij sterke ondernemers. Daarom zetten we binnen dit ISE in op het stimuleren van ondernemerschap, het ontwikkelen van ondernemerstalent en het ondersteunen van ondernemers tijdens de verschillende fasen van hun ondernemerschapstraject. Door ondernemingszin te versterken, competenties te ontwikkelen en groeikansen te creëren, bouwen we aan een dynamisch ondernemersecosysteem dat bijdraagt aan innovatie, productiviteit, werkgelegenheid en duurzame economische groei in Vlaanderen.

Ondernemerschap is een belangrijke hefboom voor innovatie, economische groei en maatschappelijke veerkracht. Vlaanderen stimuleert daarom een **positieve beeldvorming** rond ondernemerschap en ondersteunt jongeren bij het ontwikkelen van ondernemende competenties. Samen met partners uit onderwijs, ondernemerschap en andere beleidsdomeinen creëren we kansen voor jongeren om ondernemende ervaringen op te doen en hun talenten te ontplooiën.

In 2027 blijven we investeren in de opleiding en vorming van onze jongeren tot ondernemer. Uit de evaluatie van de beleidslijn ondernemende jongeren blijkt duidelijk dat het aanbrengen van een eerste ondernemende ervaring tijdens de studie een direct gevolg heeft in de ambitie en effectieve opstart van een onderneming door jongeren, zowel tijdens hun studieloopbaan (student-ondernemer, spin-offs) als na hun studie. Deze beleidslijn investeert in de kwaliteit en competentie van onze ondernemers van de toekomst. Het maakt van ondernemen een

haalbare carrièrekeuze. In 2027 wordt de werking van Vlajo, Unizo O&O en de ecosystemen studentensteden verdergezet. De aanbevelingen uit de beleidsevaluatie worden doorvertaald naar de financiering.

Vlaanderen ondersteunt ondernemers in elke fase van hun ondernemerschapstraject. Via begeleiding, expertise en een sterk partnerschapsnetwerk helpen we ondernemingen om belangrijke scharniermomenten succesvol te doorlopen. Hiermee stimuleren we ook een brede toegang tot ondernemerschap en versterken we de veerkracht en vernieuwingskracht van het Vlaamse ondernemingslandschap.

In 2027 – tot 1 juli 2028 – loopt de huidige dienstverlening verder. Ook in 2027 starten we met de vernieuwing van het dienstverleningsaanbod door de uitwerking van de visie op de dienstverlening in de periode 1 juli 2028 tot 1 juli 2032. De kern van de dienstverlening zal gevormd worden door gepaste begeleiding van ondernemers doorheen de levenscyclus. Dat wil zeggen begeleiding voor ondernemers bij de opmaak van hun eerste ondernemingsplan, met aandacht voor het financiële deel van het ondernemingsplan. Verder wordt ingezet op specifieke begeleiding van overnemen en overlaten, ook in een context van generatiewissel van familie-ondernemingen, starten als ondernemer door een onderneming over te nemen, en groeien door overname. We zetten ook specifiek in op het helpen internationaal groeien van ondernemingen. Ook de werking van Dyzo gericht op ondernemers in moeilijkheden wordt verdergezet en waar mogelijk versterkt. De ondersteuning van BAN Flanders wordt stopgezet.

Snelgroeïende ondernemingen leveren een belangrijke bijdrage aan innovatie, productiviteit en jobcreatie in Vlaanderen. Vlaanderen ondersteunt ambitieuze start-ups en scale-ups bij hun verdere groei, internationalisering en opschaling. Via een geïntegreerde combinatie van begeleiding, financiering, netwerken en innovatieondersteuning helpen we ondernemingen om groeibelemmeringen weg te werken en hun economisch potentieel maximaal te benutten. We versterken de aansluiting tussen onderzoek, ondernemerschap en investeringskapitaal, zodat innovatieve bedrijven zich duurzaam kunnen ontwikkelen en internationaal kunnen doorbreken.

In 2027 wordt bij de vernieuwing van de begeleidingsdiensten voor start-ups en scale-ups het accent sterker verlegd naar specifieke en selectieve begeleiding van consistent groeiende scale-ups. Deze scale-ups en ondernemingen krijgen een geïntegreerde begeleiding die helpt om hun onderneming aan te passen aan de groei (personeelsbeleid, internationalisering, productontwikkeling en klantenbereik, financiering voor groei, ...). Voor zover er ook duidelijk sprake is van een consistente groeistrategie wordt ook dienstverlening aangeboden voor kmo's die een nieuwe groeifase ingaan, bijvoorbeeld na generatiewissel.

Levenslang leren en sterke STEM-competenties zijn essentieel voor de concurrentiekracht en innovatiekracht van Vlaanderen. We ondersteunen ondernemers, werknemers en jongeren bij het ontwikkelen van de vaardigheden die nodig zijn in een snel veranderende economie en samenleving. Door samenwerking tussen ondernemingen, opleidingsverstrekkers, onderwijs en andere partners versterken we de instroom, doorstroom en ontwikkeling van talent voor de jobs van vandaag en morgen.

In 2027 vernieuwen we de samenwerking met de Syntra en werken we aan het nieuwe kader voor de 5-jaarlijkse overeenkomst met de Syntra, waarbij we extra aandacht besteden aan de STEM-opleidingen binnen de Syntra.

3.2. DAB's en rechtspersonen

3.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)

Voor het beleid onder ISE ondernemerschap wordt in het Fonds Innoveren en Ondernemen op begrotingsartikel TCH-ATCA5CA-WT kredieten voorzien ten belope van 112.215 keuro VAK tegenover 116.755 keuro VAK BA 2026. Dit betekent een daling met 4.540 keuro VAK. Binnen het artikel wordt een besparing gerealiseerd binnen de initiatieven ter bevordering van het ondernemerschap, wat resulteert in een daling van 2.500 keuro VAK. Daarnaast wordt binnen de ondernemerschapstrajecten van SYNTRA een besparing van 2.005 keuro VAK doorgevoerd. Ook de middelen voor initiatieven inzake artificiële intelligentie en cyberveiligheid worden verminderd, waarbij de middelen voor samenwerking met het onderwijs worden afgebouwd. Verder worden op verschillende basisallocaties bijkomende vereffeningscompensaties gerealiseerd.

Voor meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

4. ISE GROEI-ONDERSTEUNING KMO'S EN GROEIBEDRIJVEN

4.1. Vlaamse Gemeenschap

GROEI-ONDERSTEUNING KMO'S EN GROEIBEDRIJVEN, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	AO			TO		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-ontvangsten (werking en toelagen (OW))	0	0	0	0	0	0
Toelagen (ontvangsten interne stromen (OI))	0	0	0	0	0	0
Overige (ontvangsten leningen (OL), ontvangsten participaties (OP); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	0	0	0	0	0	0

(duizend euro)

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	11.285	0	11.285	11.285	0	11.285
Toelagen (interne stromen (IS))	852.263	-79.361	772.902	612.355	-5.499	606.856
Overige (leningen (LE), participaties)	0	0	0	0	0	0

(PA); geen ESR-impact)						
Totaal	863.548	-79.361	784.187	623.640	-5.499	618.141
Aanwending VAK-ruiter						

Dit betreft het begrotingsartikel voor het volledige Fonds Innoveren en Ondernemen. De tabel omvat de werkingskosten (11.285 keuro VAK) en de toelage aan FIO (772.902 keuro VAK). Daarnaast is ook 11.130 VAK voorzien aan vastleggingskredieten op aard 2.

In 2027 is binnen het Fonds Innoveren en Ondernemen in totaal 784.032 keuro VAK aan beleidskredieten voorzien. Deze middelen dienen voor de realisatie van de doelstellingen binnen de volgende inhoudelijke structuurelementen:

- Ondernemerschap: 124.260 keuro
- Groei-ondersteuning kmo's en groei-bedrijven: 277.746 keuro EUR
- Innovatiekracht ondernemingen: 382.026 keuro

Inhoudelijke toelichting

Met Strategische Transformatiesteun (STS) steunen we ondernemingen die zich door innovatie transformeren om hun internationale concurrentiële positie te versterken waarbij ook duurzaamheid een belangrijke rol speelt. In 2027 zetten we deze ondersteuning op de ingeslagen weg verder.

In 2026 hebben we de Hinderpremie Openbare werken, waarbij kleine ondernemingen geconfronteerd worden met ernstige hinder voor hun handelszaak, gereduceerd tot de sluitingspremie met het oog op een meer gerichte inzet van het steuninstrument voor ondernemingen die door de ernstige hinder van de werken effectief moeten sluiten. In 2027 zal het steuninstrument verder voor deze doelgroep worden ingezet.

In 2027 wordt de kmo-portefeuille stopgezet. Daarnaast zetten we ook Screen Flanders, een instrument dat gericht was op de audiovisuele sector, stop.

Relevante begrotingsartikelen

TC0-1TCA5DY-IS

4.2. DAB's en rechtspersonen

4.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)

De vastleggingskredieten voor het beleid onder dit ISE worden voorzien op begrotingsartikels TCH-ATCA2DC-WT en TCH-ATCA5DC-WT. Op het eerste artikel (aard 2) wordt 5.930 keuro VAK voorzien, hoofdzakelijk voor ecologiësteun. De middelen dienen daarnaast voor strategische transformatiesteun, Europese programma's, bedrijventerreinen en de heringebruikname van industriële sites.

Op artikel TCH-ATCA5DC-WT wordt 270.553 keuro VAK voorzien voor instrumenten ter ondersteuning van ondernemingsgroei, transitie en verduurzaming en voor het ruimtelijk-economisch beleid. Ten opzichte van 2026 dalen de kredieten, voornamelijk door de

stopzetting van de KMO-portefeuille en Screen Flanders en door de aanpassing van de compensatieregeling voor indirecte emissiekosten.

Daarnaast wordt op artikels interne stromen ook nog 1.340 keuro VAK voorzien, waarvan 1.230 keuro voor het hoger onderwijs, 101 keuro voor VITO en 9 keuro voor het VAF.

Voor meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

5. ISE RUIMTELIJKE ECONOMIE

5.1. Vlaamse Gemeenschap

Inhoudelijke toelichting

Een geschikt vestigingsmilieu voor elke onderneming

In een dichtbevolkte regio zoals Vlaanderen is het waarborgen van voldoende ruimte om te ondernemen van cruciaal belang voor de economische groei en het welzijn van de bevolking. Ondernemers hebben ruimte nodig om hun activiteiten uit te breiden, nieuwe ideeën te ontwikkelen en innovatieve projecten te realiseren. Ons beleid is erop gericht om de economische ruimte optimaal te gebruiken om zo steeds in een gezond aanbod van beschikbare bedrijventerreinen te voorzien.

We doen dit aan de hand van:

- Ontwikkeling van bedrijventerreinen en brownfields;
- Monitoren van ruimtegebruik;
- Aantrekkelijke handelskernen.

VLAIO zet een werking op zodat elke onderneming in Vlaanderen over een geschikt vestigingsmilieu beschikt. Prioritaire aandacht gaat hierbij naar:

- Aantrekkelijke Handelskernen;
- Verweefbare activiteiten in de kernen;
- Kmo-zones en grootschalige bedrijventerreinen voor niet-verweefbare activiteiten door (her)inrichting van bedrijventerreinen en brownfields;
- Incubatoren en acceleratoren.

In 2027 wordt de werking van het lerend netwerk voor verweven werklocaties en kernversterking verdergezet, in samenwerking met het beleidsdomein Omgeving. . De bedoeling is niet alleen inzichten aan te reiken en te delen maar om steden en gemeenten aan te zetten ad hoc initiatieven te overstijgen en een structureel verwevingsbeleid/bedrijfshuisvestingsbeleid te voeren. Dit impliceert waakzaamheid over het behoud van economische activiteiten in de kernen maar ook restrictieve maatregelen ten aanzien van de vestiging van verweefbare activiteiten op bedrijventerreinen en kleinhandel buiten de kernen. Het (bovenlokaal) uitgiftebeleid om de diversiteit aan vestigingsmilieus op bedrijventerreinen te waarborgen en het lerend netwerk verweving zijn aldus ook inhoudelijk aan elkaar gelinkt. Beide initiatieven worden ondersteund op basis van overheidsopdrachten aan externe dienstverleners via de beschikbare middelen voor ruimtelijk-economisch onderzoek (ATC 347).

In 2027 wordt er ook werk gemaakt van een toplocatiebeleid zodat ruimte niet alleen van onderuit wordt voorzien maar waarbij voor specifieke niches, zeker ook voor onderzoeksgelateerde activiteiten, de juiste vestigingsmilieus voorzien worden. Hiervoor wordt in de eerste plaats partnerschappen gezocht met kennisinstellingen en terreinbeheerders.

M.b.t. het brownfieldconvenantenbeleid wordt nadrukkelijker ingezet op het behoud als werklocatie en de juiste invulling van het economisch ruimtegebruik. Er zal ook meer geprospecteerd worden naar on(der)benutte ruimte die zich leent voor hergebruik als werklocatie.

5.2. DAB's en rechtspersonen

5.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)

In totaal is er in het Fonds Innoveren en ondernemen in 2027 op begrotingsartikel TCH-ATCA5DC-WT 30.000 keuro VAK voorzien voor de aanleg van bedrijventerreinen en heringebruikname van industriële sites. Daarnaast is eveneens 2.000 keuro VAK voorzien voor projecten in het kader van gebiedsgerichte partnerschappen en ruimtelijk-economisch beleid en 2.000 keuro VAK voor overheidsopdrachten beleidsonderzoek en samenwerkingsovereenkomsten met de POM's.

Voor meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

V. BELEIDSVELD II WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

PROGRAMMA TE - WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	0	0	0	948.048	829.194
Bijstelling BO 2027	0	0	0	-132.972	-20.455
BO 2027	0	0	0	815.076	808.739

1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID

Het beleid inzake wetenschappelijk onderzoek heeft als doel de Vlaamse kennisbasis duurzaam te versterken door te investeren in excellent onderzoek, sterke onderzoeksinstellingen, hoogwaardige onderzoeksinfrastructuur en een aantrekkelijk onderzoeksklimaat. We ondersteunen onderzoekers gedurende hun volledige loopbaan en creëren de randvoorwaarden waarbinnen wetenschappelijke excellentie, internationale samenwerking en kennisontwikkeling maximaal kunnen floreren.

Via het FWO, de Bijzondere Onderzoeksfondsen en andere financieringskanalen stimuleren we fundamenteel en strategisch basisonderzoek dat de basis legt voor toekomstige wetenschappelijke, maatschappelijke en economische doorbraken. Tegelijk investeren we in gespecialiseerde onderzoeksinstellingen en wetenschappelijke organisaties die vanuit hun unieke expertise bijdragen aan de ontwikkeling, het beheer en de ontsluiting van kennis in domeinen die van strategisch belang zijn voor Vlaanderen.

Een sterke kennisbasis vereist eveneens toegang tot moderne onderzoeksinfrastructuur. Daarom bouwen we verder aan een samenhangend ecosysteem van Vlaamse en internationale onderzoeksinfrastructuren, digitale onderzoeksfaciliteiten en dataplatformen. Door infrastructuren beter op elkaar af te stemmen, hun zichtbaarheid te vergroten en internationale samenwerking te versterken, verhogen we hun wetenschappelijke impact en maatschappelijke meerwaarde.

Daarnaast besteden we bijzondere aandacht aan de kwaliteit van het onderzoeksklimaat. We zetten in op open science, wetenschappelijke integriteit, kennisveiligheid, internationale samenwerking, administratieve vereenvoudiging en een vermindering van de planlast voor onderzoekers. Via postinitiële onderzoekopleidingen en gerichte ondersteuning van onderzoekers versterken we bovendien de instroom, ontwikkeling en doorstroming van talent binnen het Vlaamse onderzoeks- en innovatiesysteem.

Door financiering van excellent onderzoek, ondersteuning van onderzoeksinstellingen, investeringen in infrastructuur en een hoogkwalitatief onderzoeksklimaat in samenhang te benaderen, bouwen we aan een sterk en toekomstgericht onderzoekssysteem dat kenniscreatie stimuleert en Vlaanderen internationaal positioneert als een toonaangevende kennisregio.

2. ISE ALGEMEEN FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

2.1. Vlaamse Gemeenschap

ALGEMEEN FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	0	0	0	0	0	0
Toelagen (interne stromen (IS))	880.841	-135.273	745.568	754.345	-14.572	739.773
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	880.841	-135.273	745.568	754.345	-14.572	739.773
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Onder dit ISE voorzien we enerzijds voldoende financiering voor excellent fundamenteel onderzoek en zorgen we anderzijds voor goede randvoorwaarden waarbinnen onderzoekers en onderzoeksinstellingen kunnen floreren in Vlaanderen.

In moeilijke budgettaire tijden zoals vandaag is het belangrijk dat elkeen zijn duit in het zakje doet. Bij de besparingen hebben we onze investeringen in toekomstgerichte domeinen zoveel als mogelijk ontzien. Na vele opeenvolgende jaren van uitbreidingsbeleid, moet er evenwel wat gas teruggenomen worden. Op BOF en FWO besparen we samen 35.000 keuro, waarvan 14.000 keuro op FWO en 21.000 keuro op BOF. De besparing moet ertoe bijdragen dat we met de Vlaamse Regering voldoende zuurstof behouden naar de toekomst toe.

Financieringsbronnen

Het **Fonds Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen** is hét centrale financieringsagentschap voor fundamenteel en strategisch basisonderzoek in Vlaanderen. Het FWO stimuleert excellent onderzoek met impact, zowel binnen Vlaanderen als internationaal, en draagt bij aan kennisverruiming en sociaaleconomische waardecreatie. Het FWO is ook betrokken bij strategische beleidsdoelstellingen zoals Open Science en kennisveiligheid.

Het FWO ondersteunt onderzoekers via:

- Mandaten en beurzen voor aspiranten, postdocs en professoren;

- Projectfinanciering voor fundamenteel en strategisch onderzoek;
- Onderzoeksinfrastructuur via open oproepen en gerichte investeringen;
- Internationale samenwerking, o.a. via mobiliteitsbeurzen en deelname aan Europese programma's zoals EOSC;
- Coaching en publicatieondersteuning voor popularisering van onderzoek.

De ambitie tijdens deze regeerperiode is om het FWO om te vormen tot het huis voor elke excellente onderzoeker. Daartoe zal in 2027 de toegang tot onderzoeksprojecten voor fundamenteel onderzoek vergroot worden via een reeks gerichte ingrepen, zoals voorbereid door O&O&I-traject 2, waaronder:

- verschaffen van rechtstreekse toegang aan onderzoekers met een ERC-grant in de (V)WI's en de Strategische Onderzoekscentra (SOC's)
- uitbreiding van het aantal ZAP-mandaten binnen de universiteiten voor excellente onderzoekers werkzaam binnen onze 6 Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's) (ILVO, APM, INBO, KMSKA, AOE en het Waterbouwkundig labo) en 6 wetenschappelijke instellingen (VBS, AMS, ITG, VLIZ, KMDA-CRC en het Orpheus Instituut).

Met betrekking tot mandaten en beurzen voor fundamenteel onderzoek voeren we quota in binnen de preselectiefase van het aspirantenprogramma, hanteren we één uniforme anciënniteitsnorm van maximaal twee jaar diploma-anciënniteit en komt er een differentiatie van de looptijd van de predoctorale aspirantenmandaten. Deze hervormingen moeten bijdragen aan gelijke kansen bij de preselectie, administratieve vereenvoudiging, een betere afbakening van de doelgroep en een snellere doorstroom naar het doctoraat en de arbeidsmarkt.

Complementair aan het FWO, bieden de **Bijzondere Onderzoeksfondsen (BOF)** universiteiten de mogelijkheid om strategisch te investeren in onderzoekstalent, onderzoeksprojecten en wetenschappelijke vernieuwing.

De BOF-middelen bestaan uit drie onderdelen:

- 1° Een basistoelage voor de financiering van mandaten en projecten (88%) die gebruikt wordt om fundamenteel, grensverleggend onderzoek te stimuleren.
- 2° Middelen bestemd voor de financiering van tenure track-mandaten (4%) die onderzoekers zicht bieden op een vaste benoeming.
- 3° Middelen bestemd voor Methusalem-financiering (8%) die een structurele financiering bieden aan ervaren Vlaamse toponderzoekers die tijdens hun loopbaan reeds aantoonde dat ze een onderzoeksgroep kunnen leiden.

We werken verder aan de versterking van de BOF door het aanpassen van het BOF-besluit in de loop van 2027 zodat de inkanteling van de huidige subsidie voor de universiteiten voor het beleid rond Open Science en de huidige beleidsmiddelen voor middelzware onderzoeksinfrastructuur in 2028 kan gebeuren. Zodoende zorgen we voor een vereenvoudiging van het financieringslandschap. Hiermee geven we uitvoering aan het voorstel van de vorige BOF- en FWO-evaluatie.

De VLIR blijft, zoals voorheen, verantwoordelijk voor de administratieve ondersteuning van het Gezaghebbende Panel van Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW), die een bijdrage levert voor de berekening van de verdeling van de BOF-middelen. Deze functie wordt in 2027 beoordeeld in het kader van de evaluatie van het convenant met de VLIR.

Randvoorwaarden

Complementair aan het voorzien van voldoende onderzoeksgelden, leveren we ook inspanningen om de omgeving waarin onderzoekers werken, optimaal te houden. Dit doen we via een combinatie van courant beleid en nieuwe initiatieven:

We zetten de subsidie aan **Omkadering Jonge Onderzoekers (OJO)** voort om jonge onderzoekers te ondersteunen in hun opleiding, loopbaanontwikkeling en internationale ontplooiing. Hiervoor is een budget voorzien van 6.569 keuro.

In opvolging van de werkzaamheden onder O&O&I-traject 4, blijven we streven naar een **vermindering van de planlast** voor onderzoekers. In 2027 ontwikkelen we een digitale tool die onderzoekers helpt te verzekeren dat hun onderzoek wordt gevoerd volgens de geldende regels. Verschillende regelgevende kaders worden, in samenspraak met administraties en stakeholders, getoetst aan principes van planlastvermindering en indien mogelijk aangepast. Via de VLIR blijven we ook in 2027 ondersteuning bieden aan de kennisinstellingen bij de toepassing van internationale regelgeving rond het gebruik van genetische rijkdommen (*Nagoya Protocol*), en gelijkaardige dossiers zoals *access and benefit sharing* inzake *Digital Sequence Information (DSI)* binnen het Biodiversiteitsverdrag (waarvoor regelingen internationaal nog in de maak zijn). Deze taak maakt onderdeel uit van het convenant met de VLIR, dat in 2027 wordt geëvalueerd.

Verder blijven we inspanningen leveren om de **wetenschappelijke integriteit** te verzekeren. Wetenschappelijke integriteit is immers een essentiële pijler van een sterk onderzoeks- en innovatiesysteem. In 2027 ondersteunen we verder de VCWI (Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit) en ENRIO via een jaarlijkse subsidie. Deze subsidie is onderdeel van het convenant met de VLIR en bedraagt 185 keuro.

We leveren verder inspanningen om wetenschap, beleid en samenleving met elkaar te verbinden. In 2027 onderzoeken we opnieuw de **Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)** te steunen als onafhankelijke stem voor wetenschap en kunsten in Vlaanderen. Het veranderingstraject en de uitwerking van een vernieuwde strategische koers voor de periode 2026-2030 beginnen hun vruchten af te werpen, waardoor het nodige onderlinge vertrouwen in herstel is. We bekijken in 2027 hoe we opnieuw steun kunnen voorzien voor de KVAB zodat de academie haar rol als forum voor onafhankelijk, interdisciplinair overleg, wetenschappelijk onderbouwde maatschappelijke reflectie en internationale kennisuitwisseling kan versterken. We blijven daarbij eveneens inzetten op de werking van de Jonge Academie (274 keuro) en op het betrekken van jonge onderzoekers en kunstenaars bij het wetenschappelijk en maatschappelijk debat.

Relevante begrotingsartikelen

BOF en OJO: TB0-1TEA2GS-IS

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

KVAB: TB0-1TEA2GR-IS

VLIR: TB0-1TEA2GM-IS

2.2. DAB's en rechtspersonen

2.2.1. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)

Voor het FWO omvat dit ISE de financiering van de onderzoeksmandaten en -projecten in het kader van fundamenteel onderzoek. Onderzoeksprojecten worden meestal

gefinancierd voor vier jaar. In het geval van mandaten kan het zowel over pre- als postdoctoraal onderzoek gaan.

Voor het fundamenteel onderzoek wordt in 2027 een vastleggingskrediet van 315,5 miljoen euro voorzien. Dit krediet omvat zowel de vastleggingen voor nieuwe toekenningen als, voor de mandaten, de jaarlijkse vastleggingen voor de lopende verbintenissen. Zo wordt onder meer 67,7 miljoen euro voorzien voor aspiranten, inclusief werkingstoelage, en 87,2 miljoen euro voor postdoctorale onderzoekers, inclusief werkingstoelage. Deze bedragen hebben betrekking op zowel nieuwe toekenningen als lopende mandaten. Daarnaast wordt 174,7 miljoen euro voorzien voor de vastlegging van nieuwe onderzoeksprojecten. Verwacht wordt dat in 2027 310 nieuwe aspirantenmandaten fundamenteel onderzoek, 275 nieuwe postdoctorale mandaten (200 junior en 75 senior) en 260 nieuwe onderzoeksprojecten fundamenteel onderzoek (81 junior en 179 senior) worden toegekend.

Voor de meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

Relevante begrotingsartikelen

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

3. ISE STRATEGISCH BASISONDERZOEK

3.1. Vlaamse Gemeenschap

Inhoudelijke toelichting

We streven naar een degelijk aanbod van FWO-mandaten en projecten strategisch basisonderzoek.

Via het FWO ondersteunen we strategisch basisonderzoek dat bijdraagt aan economische, technologische en maatschappelijke valorisatie. We waarborgen een sterk aanbod aan mandaten en projecten en zetten in op een effectieve en toekomstgerichte organisatie van het instrumentarium, rekening houdend met de resultaten van de uitgaventoetsing. De middelen voor het FWO staan gebundeld onder de ISE Algemeen Fundamenteel Wetenschappelijk Onderzoek.

Beleidsmatig zullen er dezelfde maatregelen in de predoctorale mandaten strategisch basisonderzoek worden doorgevoerd als bij de predoctorale mandaten fundamenteel onderzoek, met name invoering van quota voor de twee aanvraagtypes, van de eenduidige regel twee jaar diploma-anciënniteit en van de 3-jarige mandaten voor aanvragers met een substantieel gefinancierd voortraject in wetenschappelijk onderzoek.

Naast de mandaten worden er ook projecten strategisch basisonderzoek gefinancierd vanuit het FWO. In tegenstelling tot voorgaande periode zullen er geen aparte thematische oproepen meer geopend worden. Wel worden er binnen het bestaande kanaal strategisch basisonderzoek bijkomende middelen voorzien voor gerichte ondersteuning van onderzoeksprojecten die inspelen op de prioriteiten uit de VISD-oriëntatieroadmaps.

Voor de meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

Relevante begrotingsartikelen

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

3.2. DAB's en rechtspersonen

3.2.1. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)

Het FWO zal ook in 2027 mandaten strategisch basisonderzoek evenals projecten strategisch basisonderzoek toekennen en dit binnen de krijtlijnen zoals bepaald door de Vlaamse Regering.

Voor het strategisch basisonderzoek wordt in 2027 een vastleggingskrediet van 98,5 miljoen euro voorzien. Dit krediet omvat zowel de vastleggingen voor nieuwe toekenningen als, voor de mandaten, de jaarlijkse vastleggingen voor de lopende verbintenissen. Zo wordt 44,2 miljoen euro voorzien voor aspiranten strategisch basisonderzoek, voor zowel nieuwe toekenningen als lopende mandaten. Daarnaast wordt 48,3 miljoen euro voorzien voor de vastlegging van nieuwe SBO-projecten en 6,0 miljoen euro voor veiligheids- en defensieonderzoek (VSVD). Verwacht wordt dat in 2027 178 nieuwe aspirantenmandaten strategisch basisonderzoek en 20 nieuwe reguliere SBO-projecten worden toegekend, waarvan 9 met een primaire maatschappelijke finaliteit en 11 met een primaire economische finaliteit.

Voor de meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

Relevante begrotingsartikelen

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

4. ISE DOMEINSPECIFIEK FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

4.1. Vlaamse Gemeenschap

DOMEINSPECIFIEK FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	3.112	882	3.994	3.112	882	3.994
Toelagen (interne stromen (IS))	28.675	2.585	31.260	34.920	-6.104	28.816
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	31.787	3.467	35.254	38.032	-5.222	32.810
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Dit ISE bundelt de ondersteuning van onderzoeksinstituten die vanuit een specifieke wetenschappelijke, maatschappelijke of culturele expertise bijdragen aan het versterken van de Vlaamse kennisbasis. Hoewel hun opdrachten en werkerterreinen verschillen, hebben zij een gemeenschappelijk doel: het ontwikkelen, beheren en ontsluiten van excellente kennis en onderzoeksinfrastructuur binnen domeinen waarin Vlaanderen over unieke sterktes beschikt of een voortrekkersrol wil opnemen. Door te investeren in deze gespecialiseerde onderzoeksinstituten versterken we de internationale positionering van Vlaanderen, creëren we een duurzame basis voor wetenschappelijke doorbraken en zorgen we voor kennis die ten dienste staat van beleid, samenleving en economie.

De **Alamire Foundation** ontvangt sinds 2018 een subsidie voor het uitvoeren en het coördineren van (interdisciplinair) musicologisch onderzoek naar het muziekleven in de lage landen tijdens het Ancien Regime, en de valorisatie ervan. Het huidige convenant loopt van 1 juli 2024 tot en met 31 december 2029. In 2027 zal de Alamire Foundation de uitvoering van haar activiteiten onder de vier onderzoekslijnen zoals beschreven in haar Strategisch Plan voortzetten. De voorziene subsidie bedraagt ruim 1,1 miljoen euro.

Het **Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde te Antwerpen Centre for Research and Conservation (KMDA-CRC)** heeft tot doel wetenschappelijk onderzoek uit te voeren ter ondersteuning van de zoölogische werking van de dierenparken onder het beheer van KMDA

alsook de bescherming van dieren in de natuur en hun leefomgeving. In 2026 werd de werking van KMDA-CRC geëvalueerd. Op basis van de positieve evaluatie van de wetenschappelijke werking van KMDA-CRC versterken we vanaf 2027 de basisfinanciering met 800 keuro, wat de totaalsubsidie op iets meer dan 2 miljoen euro brengt.

Het **Orpheus Instituut** doet onderzoek naar muziek, de processen van het maken van muziek en het begrijpen van deze processen. Met de subsidie kan Orpheus zich verder ontwikkelen, zijn netwerken versterken en digitaal transformeren. In 2027 start de nieuwe convenantperiode van het Orpheus Instituut na het doorlopen van een evaluatie in 2026. In deze nieuwe periode zal meer aandacht besteed worden aan valorisatie terwijl men ook volop blijft inzetten op excellent wetenschappelijk onderzoek. De voorziene subsidie bedraagt 824 keuro.

Het **Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)** heeft als missie het versterken van de mariene kennisopbouw en de excellentie van het marien onderzoek in Vlaanderen. De huidige convenantperiode loopt af in 2026 en VLIZ werd daarbij positief geëvalueerd. In 2027 begint de nieuwe convenantperiode 2027-2031 na de beslissing hierover door de Vlaamse regering voor het einde van 2026.

Het **Agentschap Plantentuin Meise (APM)** is een wereldwijd erkende botanische Plantentuin die zich inzet voor de studie en het behoud van planten en zijn kennis en wetenschappelijke collecties deelt met de internationale onderzoeksgemeenschap m.b.t. dit thema én met het publiek om plantbewustzijn te vergroten. In 2027 wordt fase 2 van het Masterplan tot renovatie van de infrastructuur in het APM definitief afgerond met de afwerking van de renovatie van de buitenschil Plantenpaleis en met de renovatie van de wegen en het kasteel. In 2027 wordt fase 3 verder voorbereid met de verhuis en een aantal bijkomende bouwtechnische vooronderzoeken (betonkwaliteit, stabiliteitsmetingen, ...) met als doel het aantal onvoorziene kosten te beperken tijdens de uitvoering. De voorziene subsidie bedraagt ruim 16 miljoen euro voor de reguliere werking en 5 miljoen voor de uitvoering van het masterplan.

Het **Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)** onderzoekt tropische ziekten en mondiale gezondheidszorg, inclusief pandemische paraatheid. In 2027 zal het ITG deze onderzoeksthema's verderzetten. Prioriteiten zijn duurzame en rechtvaardige zorg, ziektepreventie, bestrijding en eliminatie van ziekten zoals malaria en tuberculose, en opkomende infecties. Antimicrobiële resistentie (AMR) blijft een belangrijk thema. Onderzoek varieert van moleculaire biologie tot sociale wetenschappen, uitgevoerd in Antwerpen en internationaal, in samenwerking met wetenschappers wereldwijd. De instelling besteedt tevens meer aandacht aan valorisatie terwijl men ook volop blijft inzetten op excellent wetenschappelijk onderzoek. De voorziene subsidie bedraagt 10,4 miljoen euro. 109 keuro zijn middelen voor Open Science die worden ingekanteld in het convenant, vanuit het principe van Open Science *by design*. Tevens is een recurrente opstap voorzien van 4,3 miljoen euro in het nieuwe convenant. De verhoging van **4,3 miljoen euro** dient om de onderzoeksfinanciering van het Instituut voor Tropische Geneeskunde structureel op te trekken binnen de beheersovereenkomst 2026-2030. De verhoging bouwt voort op de tijdelijke opstap van 3,5 miljoen euro in 2025 en brengt de WEWIS-subsidie van ongeveer 5,7 miljoen naar 10 miljoen euro per jaar. Deze beleidskeuze werd onderbouwd door de positieve evaluatie van 2024 en de aanbeveling om het ITG verder te laten uitgroeien tot een mature onderzoeksinstelling binnen het Vlaamse biomedische ecosysteem. De bijkomende middelen financieren vooral:

- de verdere uitvoering van wetenschappelijk onderzoek, onder meer via SOFI, Europese onderzoeksdeelname en cofinanciering;
- onderzoeksprofessoren voor pandemic preparedness;

- de verdere ondersteuning van de datahub, de Clinical Trials Unit en het Outbreak Research Team;
- gespecialiseerde onderzoeksplatformen, waaronder het insectarium en hoogbeveiligde laboratoria;
- onderzoeksondersteuning, kwaliteitsborging, bioveiligheid en wetenschapscommunicatie;
- de verdere structurele uitbouw van valorisatie en innovatie via Health Innovations for All, zodat onderzoeksresultaten sterker kunnen doorstromen naar maatschappelijke en technologische toepassingen.

De 6 **Vlaamse Wetenschappelijke Instellingen (VWI's)** binnen de Vlaamse overheid zijn Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek (ILVO), Agentschap Plantentuin Meise (APM), Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA) en Agentschap Onroerend Erfgoed (AOE) en het Waterbouwkundig labo. Zij ontvangen rechtstreeks hun dotatie via de Vlaamse begroting, en kunnen deze gebruiken voor hun onderzoeksbeleid en wetenschappelijke output. Twee ervan zitten in het beleidsdomein WEWILS, met name ILVO en APM. Sinds 2025 worden de middelen vanuit de Vlaamse overheid voor EV ILVO ook verstrekt via het Departement WEWIS. Op die manier is er een sterke link tussen het departement en deze VWI. Vanuit de vertegenwoordiging van de minister bevoegd voor Onderzoek in de beheerscommissies van Eigen Vermogen (EV) ILVO en EV INBO wordt het onderzoek binnen deze twee VWI's nauw opgevolgd door het Departement WEWIS. Bovendien neemt het departement deel aan de halfjaarlijkse meetings van de 6 VWI's. In 2027 zal gemonitord worden in welke mate het engagement tot een nauwere samenwerking met de universiteiten via gemeenschappelijke aanstellingen verder evolueert (cf. ISE ALGEMEEN FUNDAMENTEEL WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK). Tot slot zal ook de samenwerking met andere wetenschappelijke instellingen in Vlaanderen geïntensifieerd worden.

Relevante begrotingsartikelen

Alamire: TB0-1TEA2HA-WT

APM: TB0-1TEA2HU-IS/TB0-1TEA5HU-IS

EV ILVO: TB0-1TFX2LY-IS

ITG: TB0-1TEA2GU-IS

KMDA: TB0-1TEA2HB-WT

Orpheus Instituut: TB0-1TEA2HC-WT

VLIZ: TB0-1TEA2HQ-IS

4.2. DAB's en rechtspersonen

4.2.1. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)

Ook in 2027 zal het FWO fundamenteel klinische mandaten (FKM) toekennen. Het gaat hier zowel om nieuwe mandaten als eerste en tweede hernieuwingen. Daarnaast zullen er ook nieuwe projecten toegepast biomedisch onderzoek (TBM) toegekend worden.

Voor het klinisch-wetenschappelijk onderzoek wordt in 2027 een vastleggingskrediet van 21,2 miljoen euro voorzien. Dit krediet omvat zowel de vastleggingen voor nieuwe toekenningen als, voor de mandaten, de jaarlijkse vastleggingen voor de lopende verbintenissen. Zo wordt 6,2 miljoen euro voorzien voor fundamenteel-klinische mandaten, voor zowel nieuwe toekenningen als lopende mandaten. Daarnaast wordt 15,0 miljoen euro voorzien voor de

vastlegging van projecten Toegepast Biomedisch Onderzoek (TBM). Verwacht wordt dat in 2027 18 fundamenteel-klinische mandaten worden toegekend, waarvan 8 nieuwe mandaten en 10 hernieuwingen, en 14 nieuwe TBM-projecten.

Relevante begrotingsartikelen

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

4.2.2. *Agentschap Plantentuin Meise (APM)*

In 2027 wordt fase 2 van het Masterplan tot renovatie van de infrastructuur in het APM definitief afgerond met de afwerking van de renovatie van de buitenschil Plantenpaleis en met de renovatie van de wegen en het kasteel. In 2027 wordt fase 3 verder voorbereid met de verhuis en een aantal bijkomende bouwtechnische vooronderzoeken (betonkwaliteit, stabiliteitsmetingen, ...) met als doel het aantal onvoorziene kosten te beperken tijdens de uitvoering.

Relevante begrotingsartikelen

APM: TB0-1TEA2HU-IS/TB0-1TEA5HU-IS

4.2.3. *Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)*

Binnen het nieuwe convenant zullen de bestaande initiatieven en kerntaken van het VLIZ worden verdergezet met een aantal aandachtspunten. Gelet op de toenemende vragen binnen deze kerntaken zullen daarbij verdere prioriteiten moeten worden bepaald. Terbeschikkingstelling van de infrastructuur en het behoud van een aantal essentiële diensten die eerder via LifeWatch ERIC werden ondersteund, verdient hierbij de nodige aandacht omdat na stopzetting van de funding die dienstverlening niet gegarandeerd kan worden.

Relevante begrotingsartikelen

VLIZ: TB0-1TEA2HQ-IS

4.2.4. *Eigen Vermogen Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO) (EV ILVO)*

De missie van het ILVO is duidelijk en bijzonder actueel: kennis opbouwen om op een maatschappelijk verantwoorde manier voldoende, gezond en gevarieerd voedsel te kunnen produceren voor de 10 miljard monden die de wereld in 2050 moet voeden, binnen de planetaire grenzen. Om deze missie te realiseren, verricht het ILVO multidisciplinair, baanbrekend en onafhankelijk onderzoek. Zo bouwt het instituut zowel fundamentele als toegepaste kennis op die nodig is voor de verbetering van producten en productiemethoden, voor de bewaking van de kwaliteit en veiligheid van eindproducten en voor de versterking van beleidsinstrumenten als basis voor sectorontwikkeling en plattelandsbeleid.

Bij het decreet van 23 december 2005 houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 2006 (art. 35) werd bij het ILVO een Eigen Vermogen ingesteld waaraan rechtspersoonlijkheid is toegekend.

Onderzoek en ontwikkeling naar meer Duurzame landbouwsystemen = 2.918 keuro

- Het ILVO-onderzoek is nagenoeg volledig opgehangen aan het verduurzamen, professionaliseren en klimaatvriendelijker maken van de Vlaamse land- en tuinbouw. In de plantaardige sector gebeurt dit enerzijds via technologische en anderzijds systemische innovatie. Bij technologische innovatie gaat het vooral om precisielandbouw via AI-toepassingen, drones, robotica, etc.
- Daarnaast zet het ILVO zeer sterk in op systeeminnovatie. Het gaat hier vooral om regeneratieve en agro-ecologische landbouwpraktijken, maar ook om biolandbouw en agroforestry.
- In de veehouderij gaat, gezien de opgelegde maatregelen vanuit het Stikstofdecreet, PAS en het Vlaamse Klimaatplan, de aandacht vooral uit naar het ontwikkelen en onderzoeken van de effectiviteit van emissiearme stalsystemen, staltechnieken en managementmaatregelen, naast het doorrekenen van innovatieve veehouderij-concepten en de ontwikkeling van technisch-economische managementtools. Via de diverse veehouderijloketten wordt de informatieoverdracht naar de stakeholders georganiseerd.
- De zoektocht naar en de doorrekening van nieuwe verdienmodellen is een belangrijke onderzoekslijn binnen het ILVO, naast het bestuderen van alternatieve bedrijfsvormen die de kwetsbaarheid van de huidige gezinsbedrijven kunnen verminderen.
- Het ILVO zet verder in op het ontwikkelen van duurzaamheidsmonitoringsystemen en op onderzoek op het vlak van ruimtelijke vraagstukken in het agrarisch gebied en plattelandsontwikkeling.

Onderhoud en werken aan onroerende goederen = 2.675 keuro

Dit zijn middelen voor onderhoud en werken om de gebouwen, stallen, serres en labo-infrastructuur op peil te houden voor hoogwaardig onderzoek. Ook blijft er nood aan het wegwerken van de historische achterstand voor infrastructuur en milieu-investeringen op de sites van het ILVO. Dit betreft niet alleen de onderzoekinfrastructuur maar ook investeringen om de infrastructuur arbeidsveilig en klimaat- en energieneutraal te maken.

Relevante begrotingsartikelen

EV ILVO: TB0-1TFX2LY-IS

5. ISE ONDERZOEKSINFRASTRUCTUUR

5.1. Vlaamse Gemeenschap

ONDERZOEKSINFRASTRUCTUUR, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	8.365	466	8.831	9.762	-235	9.527
Toelagen (interne stromen (IS))	25.733	-1.668	24.065	25.733	-462	25.271
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	34.098	-1.202	32.896	35.495	-697	34.798
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Onderzoeksinfrastructuur

In 2025 zijn vijf O&O&I-trajecten gestart om de bijdrage van het O&O&I-systeem aan de productiviteit en competitiviteit van Vlaanderen te versterken. Traject 3 focust op strategische investeringen in state-of-the-art O&O&I-onderzoeksinfrastructuur, zowel binnen als buiten Vlaanderen (zie hierboven/p.22?). In het kader van O&O&I-traject 3 werd in 2026 een **roadmap voor (internationale) onderzoeksinfrastructuur uitgewerkt en gepubliceerd** die, gekoppeld aan een meer strategische visie op financieringsnoden en deelname aan internationale infrastructuren, de zichtbaarheid en duurzaamheid van onderzoeksinfrastructuur moet verhogen. Deze Vlaamse roadmap wordt in 2027 gekaderd binnen de European Strategy Forum on Research Infrastructures (ESFRI) Roadmap. Aanvullend op de roadmap voor (internationale) implementeren we ook volgende twee die voortvloeien uit traject 3:

- een actuele inventaris van de Vlaamse infrastructuur, ontsloten via FRIS en afgestemd op de Europese strategie voor onderzoeks- en technologie-infrastructuren;
- een VLAIO-studie naar exploitatiemodellen die het commerciële en niet-commerciële gebruik van onderzoeksinfrastructuur optimaliseren.

In 2027 worden na het goedkeuren van de wijzigingen in het W&I-decreet de nodige voorbereidingen getroffen om het FWO-programma m.b.t. **middelzware infrastructuur in het BOF in te kantelen** als specifieke beleidsimpuls. Het FWO blijft evenwel verantwoordelijk

voor de opvolging van de reeds lopende goedgekeurde projecten middelzware infrastructuur en krijgt hiervoor ook middelen ter beschikking tot uitdoving van de lopende dossiers.

Daarnaast versterken we de internationale zichtbaarheid van Vlaanderen door actief deel te nemen aan en waar mogelijk gastheer te zijn voor toonaangevende **internationale onderzoeksinfrastructuren**. I.s.m. onze federale collega's werken we binnen het CIS-CFS een duurzaam kader uit voor de financiering van de lidgelden en de ondersteuning/opvolging van deze infrastructuren.

In 2027 krijgen vier onderzoeksinfrastructuren bijzondere aandacht.

EMPHASIS (Plant Phenotyping Research Infrastructure), de eerste Europese onderzoeksinfrastructuur die door Vlaanderen/België wordt gehost, zou formeel in 2027 kunnen worden opgericht en van start gaan. In 2026 hebben vijf landen hun deelname bekrachtigd, zodat Vlaanderen/België in september de officiële aanvraag heeft kunnen indienen bij de Europese Commissie tot erkenning van de legale structuur: een European Research Infrastructure Consortium (ERIC). Als de Europese Commissie de aanvraag positief evalueert kan de infrastructuur in 2027 formeel worden en opgestart worden. Deze onderzoeksinfrastructuur zal zich focussen op phenotypering van vooral landbouwgewassen en gewassen en plantaardige systemen die productiever, klimaatbestendiger en efficiënter in het gebruik van hulpbronnen zijn, en die duurzame voedselproductie, biodiversiteit, agro-ecologie, milieumonitoring en de bio-economie in bredere zin ondersteunen. Het zal dus ook een sterke sociale en economische voetafdruk bewerkstelligen. De gastinstelling is het Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB).

De Einsteintelecoop is de tweede internationale onderzoeksinfrastructuur waarvan Vlaanderen beoogd om gastland te zijn. De Vlaamse steun voor het project Einsteintelecoop heeft tot doel om wereldwijd de eerste zwaartekrachtgolfdetector van de derde generatie te bouwen in de Euregio Maas-Rijn. Vlaanderen bereidt hiertoe een kandidatuur voor het huisvesten van de Einsteintelecoop voor samen met partners in België, Nederland en Duitsland. 2027 wordt voor de Einsteintelecoop een belangrijk jaar, want dan zal beslist worden door een internationaal panel voor welke configuratie zal gekozen worden en welk(e) land(en) als gastland zullen opereren. We maken alvast een bedrag van 200 miljoen EUR beschikbaar via TB0-1TBA2AP-PR – EINSTEINTELESCOOP.

De Belgische AI Factory Antenna (BE-AIFA) is van start gegaan in 2026 en zal zijn AI-dienstenportfolio verder uitrollen in de loop van 2027. Verder zal de formele associatie met de LUMI (Finland) en JUPITER (Duitsland), beide Tier-0 High Performance Computing (HPC) infrastructuren met sterke AI-capaciteit, opgezet worden om ons van reken capaciteit te verzekeren gedurende de komende jaren. Deze inspanningen zorgen ervoor dat ondernemingen, industrie en onderzoeksinstellingen begeleiding krijgen in en aan de slag kunnen met de meest performante digitale simulatiekracht beschikbaar in Europa.

De Vlaamse Supercomputer. Geavanceerde rekenkracht en data-infrastructuur worden steeds belangrijker voor wetenschappelijke doorbraken, artificiële intelligentie en de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Vlaanderen bouwt daarom verder aan een sterk ecosysteem voor High Performance Computing (HPC) en datagedreven innovatie. Door investeringen in infrastructuur, expertise en Europese samenwerking bieden we onderzoekers en ondernemingen toegang tot de nodige capaciteiten om te excelleren in een steeds digitalere en kennisintensievere economie.

Het Vlaams Supercomputer Centrum (VSC) vervult daarin vanuit Vlaanderen een centrale rol. Sinds 2026 wordt de Tier-1 lijn (de Vlaams-wijde supercomputer) recurrent gefinancierd in plaats van projectmatig tewerk te gaan. Het VSC kan hiermee verder de nodige upgrades uitvoeren in HPC en data-infrastructuur van het huidige systeem, Sofia, te Zellik, en er kan eveneens een plan opgestart worden voor de opvolger daarvan. Verder wordt in 2027 de oefening gemaakt om vanuit het VSC een hoger ondersteuningsniveau aan te bieden in de begeleiding van bedrijven in het trainen van AI-modellen en applicatie consultancy en expertise en diensten in kwantum computing. De voorziene subsidie bedraagt 6,5 miljoen euro.

Toegang tot betrouwbare en actuele informatie over onderzoek, expertise en onderzoeksinfrastructuur versterkt de samenwerking tussen kennisinstellingen, ondernemingen, overheden en maatschappelijke actoren. In 2026 werd de brochure "Onderzoeksinfrastructuur in Vlaanderen en de deelname aan internationale onderzoeksinfrastructuren" (die de ESFRI Roadmap voedt) opgeleverd, en kreeg de inventarisatie van infrastructuren binnen de O&O&I-systeemaanpak vorm, onder meer via het FRIS-platform. Vanaf 2027 wordt volop ingezet op de operationalisering hiervan. We houden hierbij rekening met het brede belang van infrastructuren binnen het O&O&I-beleid, ook in het kader van de Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Veiligheid & Defensie (VISD) en de digitale strategie, en zoeken zoveel mogelijk aansluiting bij de Europese strategie voor onderzoeks- en technologie-infrastructuren en de ontwikkelingen hierin.

In 2027 zal naast toegankelijkheid en zichtbaarheid van de Vlaamse lokale en internationale onderzoeksinfrastructuren nog meer aandacht gaan naar **samenwerking tussen onderzoeksinfrastructuren** zowel binnen als buiten Vlaanderen. Deze samenwerking is belangrijk voor mogelijke afstemmingen m.b.t. de configuratie van de infrastructuren zelf en voor interdisciplinaire samenwerking. Vele onderzoeksinfrastructuren zijn data-infrastructuren en in de feiten dus dataproducenten. Door de massa aan bestaande en nieuwe lokale en internationaal geproduceerde data uit verschillende disciplines gericht te ontsluiten, wordt compleet nieuwe kennis gegenereerd. Dat gebeurt in Vlaanderen via het VSC (zie hierboven).

FRIS

Naast de hierboven vermelde ontwikkeling van een publieke inventaris van onderzoeksinfrastructuren via FRIS om zo samenwerking en innovatie zowel voor bedrijven als tussen onderzoeksinstellingen te versnellen, zal in 2027 de focus worden gelegd op een aantrekkelijke manier van voorstelling en het snel terugvinden van informatie op FRIS.

Thematische impulsprogramma's

In 2027 wordt het **Vlaams beleidsplan Open Science 2026-2030** verder geoperationaliseerd via een netwerkstructuur (Flemish Research Data Network, FRDN), met de Flemish Open Science Board (FOSB) als stuurgroep. De missie van het Vlaamse Open Science-beleid is om kwaliteitsvol, transparant en integer wetenschappelijk onderzoek – dat efficiënt bijdraagt aan een brede en solide kennisbasis – te versterken, om zo beter in te spelen op grote maatschappelijke uitdagingen, innovatie te versnellen, en bij te dragen aan het verhogen van de maatschappelijke en economische welvaart in Vlaanderen. Het beleidsplan streeft ernaar Open Science-by-design te verankeren als een vanzelfsprekend onderdeel van het onderzoeksproces, volgens het principe "zo open als mogelijk, zo gesloten als nodig". Daarom nemen we de in 2027 de nodige stappen om de middelen in te kantelen in andere financieringsstromen (BOF, convenanten...)

Cybersecurity is een essentiële randvoorwaarde voor een veilige digitale transitie, economische weerbaarheid en strategische autonomie. Als onderdeel van het beleidsplan Cybersecurity bouwen we verder op de sterke positie van Vlaanderen in cybersecurityonderzoek en investeren in kennisopbouw rond strategische domeinen zoals software- en systeembeveiliging, cryptografie en veilige digitale infrastructuren. Daarbij versterken we de samenwerking tussen onderzoeksinstituten, ondernemingen en overheden, zodat nieuwe inzichten en technologieën sneller kunnen doorstromen naar toepassingen in de praktijk. In 2027 zeten we het **Vlaams Cybersecurity Onderzoeksprogramma 2024-2028** verder, met een aantal accentverschuivingen vanuit de ervaringen en prioriteiten van 2026. Het onderzoeksconsortium neemt in het kader van implementatieprojecten een trekkende rol bij onder meer post-kwantumcryptografie en de Cyber Resilience Act. Het onderzoeksconsortium bereidt ook de evolutie van het programma na 2028 verder voor. De vernieuwde Stuurgroep Cybersecurity, met een sterkere vertegenwoordiging van het bedrijfsleven, zet in op de zichtbaarheid van Vlaamse cybersecuritysuccessen en de brug tussen onderzoek en bedrijfsleven, met kritieke infrastructuren als aandachtspunt. De voorziene subsidie bedraagt ruim 9 miljoen euro.

Via het beleidsplan Artificiële Intelligentie investeren we met het **Vlaams AI Onderzoeksprogramma (VAIOP)** in excellent onderzoek en technologische ontwikkeling rond artificiële intelligentie. Daarbij zetten we in op vraaggestuurd onderzoek, demonstratoren en samenwerking met ondernemingen en kennisinstellingen, zodat AI-innovaties sneller kunnen doorstromen naar toepassingen in onder meer gezondheid, industrie, energie en maatschappij. In 2027 zullen de aanbevelingen na de midterm review door de internationale adviesraad van het VAIOP uitgevoerd worden, waarbij de visienota "Vlaanderen AI-klaar, iedereen mee" als kader gebruikt wordt. Naast het verder uitvoeren van het (aangepaste) vijfjarig werkplan (2024-2028), worden ook de nodige voorbereidingen getroffen om de externe evaluatie op te starten, o.a. door het opstellen van een "visie 2033" op basis van een eerdere foresight oefening. De voorziene subsidie bedraagt net geen 14,5 miljoen euro.

De succesvolle toepassing van artificiële intelligentie vraagt niet alleen technologische innovatie, maar ook voldoende kennis en vaardigheden bij professionals. Daartoe werd de Vlaamse AI-Academie in het leven geroepen. We vormen de academie in 2027 om tot het **Vlaams Kenniscentrum AI-Opleidingen**. Het kenniscentrum zal de behoeften aan AI-competenties en -opleidingen in Vlaanderen systematisch in kaart brengen en deze koppelen aan het bestaande opleidingsaanbod met het oog op een betere afstemming en ontsluiting van het aanbod. In het kader van de besparingen worden de uitgaven voor het Kenniscentrum verminderd met 355 keuro, wat het budget herleid tot ruim 550 keuro.

We versterken de expertise rond de ethische, juridische en maatschappelijke impact van artificiële intelligentie en datagedreven toepassingen. Via praktische ondersteuning, advies en kennisdeling helpen we ondernemingen, overheden en kennisinstellingen om AI op een verantwoorde, betrouwbare en maatschappelijk gedragen manier toe te passen. In 2027 wordt de samenwerking met het **Kenniscentrum Data & Maatschappij (KDM)** verdergezet op basis van het vernieuwde jaarplan 2027, binnen het convenant 2026-2030 tussen de Vlaamse overheid en KDM. Daarbij wordt verder ingezet op vraagstukken rond digitale soevereiniteit en op de ontwikkeling van tools die entiteiten en bedrijven ondersteunen bij de implementatie van AI en de naleving van de AI Act. Aanvullend wordt de AI-maturiteitsscan, een laagdrempelig adviesinstrument voor bedrijven en organisaties, verder ontwikkeld en ingezet. De voorziene subsidie bedraagt 819 keuro. Dit houdt een verhoging in van de subsidie met 69 keuro (waarvan 62 keuro gecompenseerd), conform de afspraken in het convenant met KDM. De middelen zullen worden ingezet om de **capaciteit van KDM te versterken**, in het bijzonder voor de toenemende ondersteunings- en adviesvragen rond de implementatie van Europese digitale regelgeving (AI Act, Digital Services Act, Data Act, enz.).

Relevante begrotingsartikelen

Cybersecurity: TB0-1TEA2JD-IS/TB0-1TEA2JD-WT

FRIS: TB0-1TEA2JA-WT

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

KDM: TB0-1TEA2JB-IS

Open Science: TB0-1TEA2JC-IS/TB0-1TEA2JC-WT

VAIA en amai!: TB0-1TEA2JF-IS/TB0-1TEA2JF-WT

VAIOP: TB0-1TEA2JE-IS/TB0-1TEA2JE-WT

5.2. DAB's en rechtspersonen

5.2.1. Fonds Wetenschappelijk Onderzoek-Vlaanderen (FWO)

In 2027 worden er via het FWO investeringen voorzien in de Vlaamse supercomputer, middelzware en zware onderzoeksinfrastructuur en het programma internationale onderzoeks-infrastructuur (IRI) dat de Vlaamse deelname aan en/of subsidiëring van internationale onderzoeksinfrastructuren regelt. Daarnaast bevat dit ISE ook een luik voor de Einsteintelecoop en enkele Europese ad-hoc-infrastructuurprojecten.

Voor nieuwe verbintenissen inzake onderzoeksinfrastructuur wordt in 2027 een vastleggingskrediet van 26,4 miljoen euro voorzien. Daarvan gaat 13,5 miljoen euro naar infrastructuurmiddelen, 6,5 miljoen euro naar VSC Tier 2 en 6,4 miljoen euro naar VSC Tier 1. Voor middelzware en zware onderzoeksinfrastructuur en voor het programma Internationale Onderzoeksinfrastructuur (IRI) worden in 2027 geen nieuwe vastleggingskredieten voorzien, gelet op de periodiciteit van deze financieringskanalen en de overheveling van het programma middelzware onderzoeksinfrastructuur naar BOF. Het FWO blijft wel instaan voor de opvolging en financiering van de reeds lopende goedgekeurde dossiers. Ter referentie omvatte de meest recente toekenningsronde in 2026 42 middelzware en 5 zware onderzoeksinfrastructuurprojecten. In de meest recente IRI-roadmap-oproep (2025) werden 3 internationale onderzoeksinfrastructuren geselecteerd. Deze oproep houdt op zich geen financiering in; de resultaten van de 15 aanvragen in het kader van de IRI-financieringsoproep 2026 worden pas in december 2026 verwacht.

Daarnaast volgt het FWO de Vlaamse deelname aan internationale onderzoeksinfrastructuren, de Einsteintelecoop en relevante Europese ad-hoc-infrastructuurprojecten verder op.

Voor de meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

Relevante begrotingsartikelen

FWO: TB0-1TEA5GT-IS

6. ISE POST INITIEEL ONDERWIJS

6.1. Vlaamse Gemeenschap

POST INITIEEL ONDERWIJS, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	1.322	36	1.358	1.322	36	1.358
Toelagen (interne stromen (IS))	0	0	0	0	0	0
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	1.322	36	1.358	1.322	36	1.358
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

De instellingen voor postinitieel onderwijs hebben drie kernopdrachten: het verschaffen van postinitieel onderwijs, het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en het verstrekken van wetenschappelijke dienstverlening op het gebied van managementwetenschappen, met inbegrip van de voorbereiding van doctoraatsproefschriften met het oog op het behalen van de academische graad van doctor aan een Vlaamse of buitenlandse universiteit.

De nieuwe convenanten lopen van 1 januari 2026 tot en met 31 december 2030. De convenanten leggen de verbintenissen (afspraken, rechten en plichten) vast voor de uitvoering van de opdracht door Antwerp Management School (AMS) en Vlerick Business School (VBS) en de ondersteuning van de Vlaamse overheid daarvoor. De hoofddoelstellingen en -activiteiten m.b.t. onderzoek voor de periode 2026-2030 worden beschreven in respectievelijk het Strategisch Onderzoeksplan van AMS en de Strategische Nota van VBS. Deze beleidsplannen vormen de basis voor de convenanten. In de convenanten werden eveneens de strategische en operationele doelstellingen vastgelegd waaraan beiden instellingen tijdens de convenantsperiode zullen werken en kritieke prestatie-indicatoren gedefinieerd.

In 2027 zullen AMS en VBS verder werken aan de doelstellingen en activiteiten zoals bepaald in hun resp. Strategisch Onderzoeksplan en Strategische Nota.

Relevante begrotingsartikelen

AMS en VBS: TB0-1TEA2KA-WT

VI. BELEIDSVELD III INNOVATIE

PROGRAMMA TF - INNOVATIE

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	109	0	0	463.536	482.686
Bijstelling BO 2027	-109	0	0	6.977	-9.422
BO 2027	0	0	0	470.513	473.264

1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID

Het innovatiebeleid heeft als doel om wetenschappelijke en technologische kennis maximaal te vertalen naar economische en maatschappelijke meerwaarde. We versterken daarvoor de wisselwerking tussen kennisinstellingen, strategische onderzoekscentra, ondernemingen en overheden en bouwen aan een innovatie-ecosysteem waarin kennis sneller haar weg vindt naar nieuwe producten, diensten, processen en waardeketens.

We investeren in sterke strategische onderzoekscentra en onderzoeksplatformen die Vlaanderen internationaal positioneren in domeinen zoals micro-elektronica, biotechnologie, energie, geavanceerde maakindustrie en duurzame technologieën. Deze instellingen vormen een cruciale brug tussen fundamentele kennisontwikkeling en economische toepassing en versterken tegelijk de technologische basis van onze industrie.

Vanuit die kennisbasis stimuleren we de doorstroming van onderzoek naar innovatie. We ondersteunen ondernemingen bij de ontwikkeling en vermarkting van innovatieve producten, diensten en processen en versterken samenwerkingsverbanden tussen bedrijven en kennisinstellingen. Via speerpuntclusters, innovatieprogramma's en nieuwe instrumenten zoals SPARK vergroten we de verspreiding en toepassing van kennis in het bedrijfsleven, met bijzondere aandacht voor kmo's, productiviteitsgroei en maatschappelijke uitdagingen.

Tegelijk zetten we in op een sterkere valorisatie van publieke investeringen in onderzoek en innovatie. Door kennisinstellingen, ondernemingen en investeerders beter met elkaar te verbinden, ondersteunen we de creatie van nieuwe bedrijvigheid, de opschaling van innovatieve ondernemingen en de ontwikkeling van nieuwe economische activiteiten. Instrumenten zoals de Industriële Onderzoeksfondsen, interfaceactiviteiten en gerichte valorisatietrajecten moeten ervoor zorgen dat kennis en technologie sneller leiden tot duurzame economische en maatschappelijke impact.

Dankzij het geïntegreerd benaderen van strategisch onderzoek, kennisdoorstroming, bedrijfsinnovatie en valorisatie, versterken we het innovatievermogen van Vlaanderen en verhogen we het rendement van publieke en private investeringen in onderzoek en ontwikkeling. Dit moet bijdragen aan een innovatieve economie die nieuwe groei creëert, maatschappelijke uitdagingen helpt oplossen en haar concurrentiepositie internationaal versterkt.

2. ISE BRUGFUNCTIE FUNDAMENTEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK

2.1. Vlaamse Gemeenschap

BRUGFUNCTIE FUNDAMENTEEL EN TOEGEPAST ONDERZOEK, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	221.136	1.487	222.623	221.886	2.712	224.598
Toelagen (interne stromen (IS))	169.586	3.742	173.328	187.986	-13.882	174.104
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	390.722	5.229	395.951	409.872	-11.170	398.702
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Dit ISE omvat de strategische onderzoeks- en innovatieactoren die de brug slaan tussen fundamenteel onderzoek en economische en maatschappelijke toepassing. Zij vertalen wetenschappelijke kennis naar nieuwe technologieën, producten, diensten en processen en versterken zo het innovatievermogen van ondernemingen en maatschappelijke actoren. Door langdurige expertiseopbouw te combineren met samenwerking met kennisinstellingen, bedrijven en overheden vormen zij een cruciale schakel in het Vlaamse O&O&I-ecosysteem. Hun werking draagt bij aan de ontwikkeling van strategische technologieën, de versterking van industriële waardeketens en een hogere economische en maatschappelijke return op investeringen in onderzoek en innovatie.

Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum (imec)

Imec vormt de brug tussen excellent onderzoek in nano-elektronica en digitale technologieën en economische impact door kennisontwikkeling, industriële samenwerking en technologische valorisatie te verbinden. In 2027 start imec met het nieuwe convenant. De basis van het convenant, met een sterke focus op strategisch onderzoek, blijft behouden. Er zijn programma's uit het vorige convenant die een hervorming nodig hebben, zoals het vraaggedreven onderzoek en laagdrempelige kennisverspreiding. Imec heeft in het verleden stappen gezet om het strategisch onderzoek te kunnen doorvertalen naar de markt via de initiatieven invest+, voor maturisatie van de technologie, en de NanoIC pilootlijn voor een verhoging van TRL-niveau van productietechnologie. Verder bouwend op deze stappen zal

imec in de komende convenantperiode focussen op design enablement om de kloof te overbruggen tussen onderzoek naar procestechologie en het Vlaamse industriële weefsel.

De voorziene subsidie aan imec voor 2027 bedraagt 162,5 miljoen euro.

In 2026 is bijkomend het deep tech venture capital fonds imec.xpand het derde fonds aan het opbouwen. We onderzoeken de vraag voor een kapitaalsverhoging in fidimec.

Vlaams Instituut voor de Biotechnologie (VIB)

VIB vormt de brug tussen excellent biotechnologisch onderzoek en maatschappelijke en economische impact door kennisontwikkeling, valorisatie en samenwerking met ondernemingen te verbinden. In 2027 zal een nieuw convenant starten tussen het Vlaamse Gewest en VIB dat opgemaakt wordt in 2026 op basis van de 5-jaarlijkse evaluatie.

De voorziene subsidie aan VIB voor 2027 bedraagt 90,5 miljoen euro.

Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO)

VITO versterkt via excellent toegepast onderzoek, technologische innovatie en kennisvalorisatie de transitie naar een duurzame, competitieve en toekomstgerichte Vlaamse economie en samenleving. In 2027 zet VITO haar werking voort, in uitvoering van haar "Strategisch Plan VITO 2030". In het plan zijn een aantal strategische initiatieven uitgetekend op het vlak van personeelsbeleid, efficiëntie en digitale transformatie, als hefboom voor het verbeteren van het financieel resultaat van VITO.

Bij de start van de huidige legislatuur heeft VITO vijf strategische en maatschappelijk gedreven missies in de steigers gezet die ook in 2027 verder verfijnd zullen worden qua doelstellingen, afbakening en partnerschappen. De missies fungeren steeds meer als vliegwiel intern en extern om de beoogde impact vanuit VITO's opdracht voluit te realiseren. Het gaat om de volgende vijf missies: "Circulaire havenregio", "100 Fossielvrije Weerbare Wijken", "Veilige en soevereine samenleving", "We grow -natuurlijk kapitaal en regeneratieve ruimte", en "Zorgvrije leefomgeving".

In 2026 werd een mid-term impact assessment uitgevoerd, om VITO's economische, maatschappelijke en beleidsmatige impact te onderzoeken. In 2027 gaat VITO verder aan de slag met de aanbevelingen die uit deze impact assessment naar voren kwamen.

Verder wordt in 2027 voor de bijkomende opdracht "booster ter versnelling en opschaling van het potentieel van Vlaanderen wat betreft circulaire havenregio's" een beslissing genomen, op advies van de stuurgroep, over het vervolg van het project.

De voorziene subsidie aan VITO voor 2027 bedraagt ruim 77 miljoen euro.

Flanders Make

Flanders Make is het strategisch onderzoekscentrum dat de maakindustrie in Vlaanderen ondersteunt met industriegedreven, precompetitief en excellent onderzoek in de toepassingsdomeinen "producten" (voertuigen en machines) en "productie" (assemblage).

Het huidige convenant loopt over de werkingsperiode 2023-2027. In 2027 wordt Flanders Make geëvalueerd. De resultaten en aanbevelingen van de evaluatie zullen mee voeding geven aan de onderhandelingen voor een nieuw convenant voor de werkingsperiode 2028-2032.

De voorziene subsidie aan Flanders Make voor 2027 bedraagt 56,7 miljoen euro.

EnergyVille

EnergyVille is het onderzoekssamenwerkingsverband tussen KU Leuven, VITO, imec en UHasselt in het domein van duurzame energie en intelligente energiesystemen, dat zich richt op onderzoek en innovatie naar nieuwe energie-gerelateerde oplossingen.

In 2027 start het nieuwe EnergyVille-convenant (2027-2031). Hierin wordt rekening gehouden met een uitbreiding van de onderzoekssamenwerking naar de partners UGent, VUB en UAntwerpen binnen gezamenlijke onderzoeks- en innovatieprogramma's ter ondersteuning van Vlaamse strategische sectoren in de energietransitie.

De voorziene subsidie aan Energyville voor 2027 bedraagt 3,27 miljoen euro.

RegMed XB

In het kader van de besparingen werd beslist om de financiering van RegMed XB stop te zetten. Het betreft een bedrag van 3,4 miljoen euro.

Relevante begrotingsartikelen

EnergyVille: TB0-1TFA2LD-WT

Flanders Make: TB0-1TFA2LB-WT

Imec: TB0-1TFA2LA-WT

RegMed XB: TB0-1TFA2LC-WT

VIB: TB0-1TFA2LW-IS

VITO: TB0-1TFA2LX-IS/TB0-1TFA5LX-IS

2.2. DAB's en rechtspersonen

2.2.1. Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek (VITO)

In 2027 zal de toelage aan VITO verdergezet worden volgens het lopende convenant.

Relevante begrotingsartikelen

VITO: TB0-1TFA2LX-IS/TB0-1TFA5LX-IS

2.2.2. Vlaams Instituut voor Biotechnologie (VIB)

In 2027 zal de toelage aan VIB verdergezet worden onder een nieuw convenant tussen het Vlaamse Gewest en het VIB. Het convenant zelf wordt opgemaakt in 2026 op basis van de evaluatieresultaten van de 5-jaarlijkse evaluatie die werd uitgevoerd onder coördinatie van het Departement WEWIS begin 2026.

Relevante begrotingsartikelen

VIB: TB0-1TFA2LW-IS

3. ISE VALORISATIE ONDERZOEKSRESULTATEN

3.1. Vlaamse Gemeenschap

VALORISATIE ONDERZOEKSRESULTATEN, Vlaamse Gemeenschap

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	0	0	0	0	0	0
Toelagen (interne stromen (IS))	71.323	1.748	73.071	71.323	1.748	73.071
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	71.323	1.748	73.071	71.323	1.748	73.071
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

We ondersteunen de valorisatie van kennis van de universiteiten en de hogescholen via de instrumenten Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) en de interfacediensten voor de associaties. Door onderzoeksresultaten sneller te vertalen naar economische en maatschappelijke toepassingen versterken we de samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemingen en vergroten we de maatschappelijke impact en economische return van investeringen in onderzoek en innovatie aan deze hogeronderwijsinstellingen. De voorziene subsidie bedraagt ruim 73 miljoen euro.

In 2027 werken we aan optimalisaties die voortvloeien uit de initiatieven binnen Traject 1 "Naar een grotere valorisatie van de O&O&I-investeringen in Vlaanderen" van de Vlaamse productiviteits- en competitiviteitsagenda "Vlaamse Versnelling" en de aanbevelingen uit de uitgaventoetsingen SBO en valorisatie O&O&I uit scenario 1 en scenario 2. De TTO's (interfacediensten) ondersteunen de hogescholen bij hun kennisvalorisatie-processen waardoor ze betrokken zijn bij de vormgeving en uitrol van Traject 5 "Versterking van O&O&I binnen de hogescholen".

In 2027 doorloopt het Departement WEWIS samen met ECOOM-Antwerpen (Bibliometrie sociale en humane wetenschappen) en de hogescholen, de stappen om de publicaties in de sociale en humane wetenschappen van de hogescholen op te nemen in het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen (VABB-SHW). Ook wordt

de juridische basis in het W&I-decreet en de artikels van het VABB-SHW in het BOF-besluit in overeenstemming gebracht met vereisten in het IOF-en-interface-activiteitenbesluit.

De voorbereiding van de vijfjaarlijkse evaluatie van de instrumenten Industriële Onderzoeksfondsen (IOF) en de interfaceactiviteiten wordt in voorjaar 2027 opgestart, zodat de evaluatie met evaluatierapport ten laatste tegen eind april 2028 kan afgerond zijn.

Relevante begrotingsartikelen

IOF en interfaceactiviteiten: TB0-1TFA2MS-IS

4. ISE INNOVATIEKRACHT ONDERNEMINGEN

4.1. Vlaamse Gemeenschap

INNOVATIEKRACHT ONDERNEMINGEN, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	314	42	356	314	42	356
Toelagen (interne stromen (IS))	0	0	0	0	0	0
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	1.177	-42	1.135	1.177	-42	1.135
Totaal	1.491	0	1.491	1.491	0	1.491
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Stimuleren van samenwerking tussen onderzoekers en bedrijven

Baekeland- en Innovatiemandaten zijn instrumenten die samenwerking tussen kennisinstellingen, onderzoekers en bedrijven faciliteren, met het oog op innovatie. In 2027 wordt, in overleg met de betrokken stakeholders, uitvoering gegeven aan de aanbevelingen uit de beleidsevaluatie uit 2026. Daarbij ligt de nadruk op een verdere aanscherping van de doelstellingen en de beoogde impact van de instrumenten, evenals op een heldere afbakening van de rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken actoren. We onderzoeken hoe maatschappelijke impact explicieter verankerd kan worden binnen het instrumentarium. Tegelijk wordt ingezet op administratieve vereenvoudiging en op een bredere positionering van de instrumenten bij ondernemingen.

Verstrekken van steun aan innoverende ondernemingen

We ondersteunen ondernemingen bij de ontwikkeling en vermarkting van innovatieve producten, diensten en processen die bijdragen aan de vernieuwing en versterking van onze economie. Daarbij zetten we in op een performant en toekomstgericht ondersteuningskader dat ruimte biedt voor innovatie over alle technologieën en sectoren heen, met bijzondere aandacht voor strategische domeinen die bijdragen aan de productiviteit, duurzaamheid, digitale transformatie en strategische autonomie van Vlaanderen.

In 2027 zetten we het huidige beleid voort, met continue aandacht voor de vereenvoudiging van evaluatieprocessen en het beperken van de regeldruk voor ondernemers. Daarbij wordt ingezet op een snellere, transparantere en meer doelgerichte besluitvorming.

Stimuleren van samenwerking in clusters

Met het clusterbeleid willen we onbenut economisch potentieel ontsluiten en bijdragen aan het versterken van de productiviteitsgroei in Vlaanderen. Het clusterbeleid is gericht op duurzame samenwerkingsverbanden.

Het zwaartepunt van het Vlaams clusterbeleid ligt bij een beperkt aantal grootschalige en ambitieuze speerpuntclusters:

- Catalisti,
- De Blauwe Cluster,
- Flanders' FOOD,
- Flux50,
- MEDVIA,
- Vlaams Innovatieplatform Logistiek (VIL),
- Entertainment Associatie (ENT.A).

De clusters blijven actief ingezet worden om initiatieven en samenwerkingsprojecten rond innovatie te stimuleren en te begeleiden, op basis van de roadmaps die samen met en voor de doelgroepbedrijven worden opgesteld.

In navolging van het regeerakkoord werd het clusterbeleid hervormd (Nota VR 2025 0407_mededeling _Hervorming_Clusterbeleid (BIS)) met prioriteit voor de verhoging van de productiviteitsgroei bij de ondernemingen, de verhoogde aandacht voor start-ups, scale-ups en kmo's, en een verhoogde samenwerking tussen speerpuntclusters, en met andere actoren uit het ecosysteem om samen meer impact te creëren op maatschappelijke uitdagingen. Deze hervorming heeft geen impact op de financiering van de clusterorganisaties.

De hervorming moet ten slotte ook bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen van de Vlaamse competitiviteit- en productiviteitsagenda "Vlaamse Versnelling".

Voor deze hervorming worden 6 actielijnen voorgesteld:

- Bedrijfsgerichte werking met aandacht voor pioniers en kmo's – met pioniers worden startende bedrijven, scale-ups en andere bedrijven bedoeld die vernieuwende producten, diensten of processen ontwikkelen of ermee aan de slag gaan;
- Meer missiegericht: verhoogde impact op maatschappelijke en economische uitdagingen en productiviteitsgroei;
- Samenwerking tussen speerpuntclusters;
- Speerpuntclusters als neutrale actor en facilitator in het Vlaamse ecosysteem (innovatie & ondernemerschap, inclusief kapitaalverschaffers waaronder PMV);
- Internationale link (i.s.m. FIT) en hefboom op Europese middelen;
- Ondersteuning van nieuwe waardeketens, als heroriëntering binnen bestaande speerpuntclusterwerking of als nieuw op te starten initiatief in een domein dat niet aan bod komt bij de huidige speerpuntclusters (Innovatieve BedrijfsNetwerken).

Kennisverspreiding aan ruimere groepen van ondernemingen en organisaties

We zorgen ervoor dat kennis en onderzoeksresultaten sneller hun weg vinden naar ondernemingen en maatschappelijke toepassingen, met bijzondere aandacht voor kmo's.

Met de lancering van SPARK in 2027 wordt een nieuw geïntegreerd instrument geïntroduceerd dat de sterktes van COOCK+ en TETRA samenbrengt. SPARK bouwt voort op de doelstellingen van beide programma's en beoogt ondernemingen sterker te ondersteunen in hun innovatie- en ondernemerscapaciteit, met bijzondere aandacht voor het verkleinen van de innovatiekloof. De bundeling creëert een coherenter en toegankelijker kader voor aanvragers, versterkt de doorstroming van kennis naar toepassing en verhoogt de impact van praktijkgericht vertaalonderzoek. Via gerichte en brede disseminatie moet SPARK bijdragen aan een snellere en ruimere implementatie van nieuwe technologieën bij de beoogde doelgroep.

Het instrument landbouwtrajecten wordt stopgezet in 2027.

Deelnemen aan Europese defensie- en veiligheidsinitiatieven.

Zie ook OSD2 "Strategische sectoren ondersteunen en strategische autonomie verhogen".

We nemen actief deel aan Europese en trans-Atlantische initiatieven die innovatie in veiligheid en defensie stimuleren. Via engagementen in onder meer de Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic (DIANA) en het NATO Innovation Fund (NIF) versterken we de positie van Vlaamse ondernemingen, kennisinstellingen en innovatieve ecosystemen binnen strategische technologische waardeketens. In 2027 zal Vlaanderen zijn langdurig engagement binnen DIANA en het (NIF) verder honoreren. Via een nauwe afstemming met de VISD-werking ondersteunen we Vlaamse actoren bij het benutten van internationale onderzoeks-, innovatie- en investeringsopportuniteiten en versterken we hun aansluiting op Europese en trans-Atlantische innovatie-ecosystemen.

Relevante begrotingsartikelen

DIANA 2027 (341.180 euro): TB0-1TFA2NZ-WT

NIF 2027 (1.162.350 euro) en Beheerskosten SFPIM (14.051 euro): TB0-1TFA2NZ-PA

4.2. DAB's en rechtspersonen

4.2.1. Fonds voor Ondernemen en Innoveren (FIO)

De vastleggingskredieten voor het beleid onder dit ISE worden voorzien op begrotingsartikelen TCH-ATFA2NA-WT – Innovatiesteun en TCH-ATFA5NA-WT – Innovatiesteun. Op TCH-ATFA2NA-WT worden kredieten van aard 2, gefinancierd via eigen ontvangsten, ingezet voor onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten. Voor BO 2027 wordt hiervoor 5.200 keuro VAK voorzien, hetzelfde niveau als bij BA 2026.

Op TCH-ATFA5NA-WT worden kredieten voorzien voor onder meer O&O&I-steun aan ondernemingen, de Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Veiligheid en Defensie, innovatieve overheidsopdrachten, collectieve onderzoeks- en kennisdiffusieprogramma's, AI en cyberveiligheid en het impulsprogramma ruimtevaartoeconomie. Voor BO 2027 bedraagt het krediet 355.106 keuro VAK, tegenover 369.692 keuro bij BA 2026, een daling met 14.586 keuro VAK. Die afname vloeit vooral voort uit de stopzetting van de landbouwtrajecten

(–9.600 keuro VAK) en de integratie van COOCK en TETRA in het nieuwe SPARK-instrument (–3.500 keuro VAK).

Daarnaast wordt ook 4.700 keuro voorzien op artikels interne stromen.

Voor meer gedetailleerde begrotingscijfers wordt verwezen naar het webplatform.

VII. BELEIDSVELD IV WETENSCHAPSCOMMUNICATIE

PROGRAMMA TL - WETENSCHAPSCOMMUNICATIE

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	0	0	0	12.109	12.352
Bijstelling BO 2027	0	0	0	207	207
BO 2027	0	0	0	12.316	12.559

1. ISE-OVERKOEPELEND BELEID

Deze rubriek heeft geen bijkomende toelichting.

2. ISE WETENSCHAPSCOMMUNICATIE

2.1. Vlaamse Gemeenschap

WETENSCHAPSCOMMUNICATIE, Vlaamse Gemeenschap

(duizend euro)

	VAK			VEK		
	BA 2026	evolutie	BO 2027	BA 2026	evolutie	BO 2027
ESR-uitgaven (werking en toelagen (WT), lonen (LO), provisies (PR))	4.327	48	4.375	4.570	48	4.618
Toelagen (interne stromen (IS))	7.782	159	7.941	7.782	159	7.941
Overige (leningen (LE), participaties (PA); geen ESR-impact)	0	0	0	0	0	0
Totaal	12.109	207	12.316	12.352	207	12.559
Aanwending VAK-ruiter						

Inhoudelijke toelichting

Dit ISE wordt gerealiseerd langsheen vijf concrete beleidsdoelstellingen:

- Het versterken van de uitstraling van de kwaliteit van het onderzoek en de onderzoekers in Vlaanderen;
- Burgers actief laten participeren aan wetenschappelijk onderzoek;
- Intensievere afstemming tussen het Departement WEWIS, VLAIO en het FWO op het vlak van wetenschapscommunicatie;
- Het versterken van kennis van wetenschap en innovatie om zo extra maatschappelijk draagvlak te creëren;
- Het stimuleren van de instroom van jongeren in STEM-studierichtingen en beroepen in complementariteit met de STEM-agenda 2030.

Deze beleidsdoelstellingen worden in de praktijk omgezet via samenwerkingen met diverse structurele partners die elk over een convenant met de Vlaamse Regering beschikken, met name Technopolis, de Vlaamse Volkssterrenwachten, Eos Wetenschap, RVO-Society en de expertisecellen wetenschapscommunicatie. Daarnaast wordt er structurele financiering voorzien (zij het zonder convenant) voor activiteiten gaande van Vlaamse Olympiades tot wetenschapsfestivals (Nerdland, ScienceVille, ...) en lerarencongressen.

In 2027 werken we op basis van beleidsevaluaties, stakeholdersbevragingen en de jaarlijkse wetenschapsbarometer aan een **vernieuwd beleidsplan wetenschapscommunicatie** (2027-2030). Die keuze past in een bredere strategische logica: de snel evoluerende

maatschappelijke context — van de strijd tegen desinformatie over de nood aan wetenschappelijke geletterdheid tot het herstel van vertrouwen in wetenschap en wetenschappers — vraagt om een geactualiseerde en meer doelgerichte aanpak.

Vertrouwen in wetenschap en de maatschappelijke acceptatie van innovaties zijn immers essentieel om met onderzoek en innovatie echte vooruitgang te realiseren. Dat vraagt om structurele samenwerking tussen kennisinstellingen, bedrijven, overheid, onderwijs en maatschappelijke organisaties — samen met het FWO en VLAIO als partners. Dit vernieuwd beleidsplan wetenschapscommunicatie neemt daarom ook de vernieuwde STEM-agenda 2030 mee als referentiekader.

Om deze beleidsontwikkeling te ondersteunen, is een actualisering van de **Wetenschapsbarometer** aangewezen. Hoewel de huidige wetenschapsbarometer waardevolle inzichten oplevert, is er behoefte aan een uitbreiding en actualisering van de onderzoeksopzet, met bijkomende en deels vernieuwde onderzoeksvragen die toelaten om trends en evoluties in een snel veranderende maatschappelijke context beter op te volgen. Daarbij wordt onder meer gestreefd naar een betere afstemming met aanverwante monitoringinstrumenten, zoals de STEM-monitor, en naar een versterkte focus op thema's zoals vertrouwen in wetenschap, mediagebruik, artificiële intelligentie en de effectiviteit van wetenschapscommunicatie. Hiervoor is in 2027 een nieuwe marktbevraging noodzakelijk om de gewijzigde behoeften te vertalen in een hedendaagse onderzoeksaanpak, innovatieve onderzoeksmethoden te benutten en een optimale prijs-kwaliteitsverhouding te verzekeren overeenkomstig de regelgeving inzake overheidsopdrachten. Gelet op de inhoudelijke verbreding en methodologische uitbreiding van de opdracht zullen hiervoor naar verwachting bijkomende middelen moeten worden voorzien binnen de beschikbare begrotingskredieten voor wetenschapscommunicatie.

Tot slot worden in 2027 ook RVO-society en de Vlaamse Volkssterrenwachten geëvalueerd.

Relevante begrotingsartikelen

Expertisecellen wetenschapscommunicatie: TB0-1TLA20S-IS

RVO-Society: TB0-1TLA20B-WT

Sensibilisering en Samenleving (FWO): TB0-1TLA20T-IS

Sensibilisering en Samenleving (o.a. Vlaamse Volkssterrenwachten en Eos Wetenschap): TB0-1TLA20A-WT

Technopolis: TB0-1TLA20C-IS

VIII. APPARAATSKREDIETEN EN BEGROTINGSPROGRAMMA'S ZONDER BELEIDSVELD

1. Apparaatskredieten

PROGRAMMA TA - TB0 - DEPARTEMENT WEWIS

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	3.474	2.405	0	0	0
Bijstelling BO 2027	-753	829	0	0	0
BO 2027	2.721	3.234	0	0	0

(duizend euro)

Inhoudelijke toelichting

Het Programma TA – TB0 omvat de loonkredieten en de werkingsmiddelen van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS). De apparaatskredieten van het Departement WEWIS worden gebruikt voor het betalen van de lonen van de personeelsleden en voor de algemene werkingskosten van het departement zoals de uitgaven voor communicatie, voor facility, voor organisatie & ontwikkeling en IT-diensten en – investeringen, de schadevergoedingen en overige investeringen.

De bespreking van de begrotingsartikelen onder dit programma gebeurt in het kader van de BBT Werk.

Relevante begrotingsartikelen

De begrotingsartikelen TB0-1TAX2ZZ-LO en TB0-1TAX2ZZ-WT waarop respectievelijk de lonen en de werkingskosten worden aangerekend.

PROGRAMMA TA - TC0 - AGENTSCHAP INNOVEREN & ONDERNEMEN

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	2.190	239	0	40.056	40.056
Bijstelling BO 2027	-92	0	0	603	603
BO 2027	2.098	239	0	40.659	40.659

(duizend euro)

Inhoudelijke toelichting

Het Programma TA – TC0 omvat de loonkredieten en de werkmiddelen van het Agentschap Innoveren & Ondernemen.

De apparaatskredieten van het Agentschap Innoveren & Ondernemen worden gebruikt voor het betalen van de lonen van de personeelsleden en voor de algemene werkkosten van het agentschap zoals de uitgaven voor communicatie, voor facility, voor organisatie & ontwikkeling en IT-diensten en – investeringen.

PROGRAMMA TA - TF0 - INSTITUUT VOOR LANDBOUW-, VISSERIJ- EN VOEDINGSONDERZOEK

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	2.563	0	0	24.960	24.960
Bijstelling BO 2027	297	0	0	668	668
BO 2027	2.860	0	0	25.628	25.628

Inhoudelijke toelichting

Het Programma TA – TF0 omvat de loon en werkmiddelen van het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek.

De apparaatskredieten worden gebruikt voor het betalen van de lonen van de personeelsleden en voor de algemene werkkosten van het Instituut zoals de uitgaven in verband met informatica, voor aankoop van materialen producten voor allerlei proefnemingen, onderhoud, monitoring van mariene milieu,...

Relevante begrotingsartikelen

De begrotingsartikelen *TF0-1TAX2ZZ-LO* en *TF0-1TAX2ZZ-WT* waarop respectievelijk de lonen en de werkkosten worden aangerekend.

2. Begrotingsprogramma's zonder beleidsveld

PROGRAMMA TB - TB0 - DEPARTEMENT WEWIS

(duizend euro)

	AO	TO	LO	VAK	VEK
BA 2026	0	0	0	37.264	19.518
Bijstelling BO 2027	0	0	0	209.550	19.771
BO 2027	0	0	0	246.814	39.289

Inhoudelijke toelichting

Beleidsmonitoring, Studies, Evaluaties en Adviezen

Voor de onderbouwing van de beleidsvorming zijn de uitvoering van (beleids)evaluaties en studies, het monitoren van beleid en het formuleren van beleidsadviezen noodzakelijk. Hiervoor dient in bepaalde gevallen externe expertise te worden ingezet en dienen middelen te worden voorzien om deze inzet te vergoeden.

Internationalisering

Voor internationale samenwerking rond de beleidsvelden economie, wetenschappelijk onderzoek en innovatie worden subsidies en werkingsmiddelen voorzien. Deze middelen ondersteunen onder meer het lidmaatschap van internationale netwerken, deelname aan internationale beurzen en evenementen, de ontvangst van buitenlandse delegaties, missies en opdrachten van experts in het kader van organisaties zoals OESO en UNESCO, financiering en deelname aan diverse internationale projecten en samenwerkingsverbanden.

Vlaams UNESCO-Trustfonds ter ondersteuning van de activiteiten van de UNESCO op het domein van de Wetenschappen (FUST)

Het Vlaams Trustfonds (FUST) ter ondersteuning van wetenschappelijke activiteiten van UNESCO wordt beheerd op basis van het Akkoord van 12 december 2023 voor de periode 2024-2028. Het is specifiek bedoeld voor het ondersteunen van UNESCO-activiteiten en -projecten binnen het domein van de wetenschappen, met klemtoon op duurzaamheid. In 2027 kan de Vlaamse Regering nog vrije middelen toewijzen. Met UNESCO worden ook schikkingen afgesproken om de werking van het Akkoord te evalueren in 2028.

VARIO

De Vlaamse Adviesraad voor Innoveren en Ondernemen (VARIO) geeft advies omtrent het beleid inzake onderzoek, ontwikkeling, innovatie en ondernemerschap. Hiertoe stelt VARIO elk jaar onafhankelijk zijn werkprogramma op, waarin de activiteiten voor dat jaar worden beschreven. In de loop van het werkjaar kunnen nog nieuwe vragen om advies van de Vlaamse Regering of van het Vlaams Parlement aan het werkprogramma worden toegevoegd. De VARIO wendt dit budget aan om haar beleidsmatige opdracht uit te voeren.

Steunpunt Circulaire Economie

Een nieuwe oproep selecteert een nieuw steunpunt Circulaire Economie voor de periode 2027-2031, na een positieve evaluatie van het vorige steunpunt. Anders dan voordien wordt dit enkel nog gefinancierd vanuit het Departement WEWIS voor een bedrag van ongeveer 2/3de van het volledige steunpuntbudget van de vorige periode (400 keuro/jaar).

Het steunpunt ondersteunt via een consortium van Vlaamse universiteiten en kennisinstellingen het beleid op vlak van circulaire economie via onderzoek rond beleidsvoorbereiding, beleidsuitvoering en beleidsevaluatie.

Provisie O&O

Het betreft de provisie voor toewijzing van middelen voor Onderzoek en Ontwikkeling O&O). De vrije beleidsruimte op de provisie bedraagt 38 miljoen euro.

ECOOM-STORE

Via het convenant met ECOOM 2024-2028 wordt de belangrijke bestaande positie die ECOOM inneemt voor het beleidsdomein met betrekking tot "een beleid gedreven door feiten en cijfers" bekrachtigd. ECOOM speelt een cruciale rol bij het ontsluiten van relevante beleidsdata, methodes, en indicatoren met betrekking tot het economisch beleid en wetenschaps- en innovatiebeleid. De opdrachten die ECOOM in 2027 zal uitvoeren in dit kader worden gespecificeerd in het jaarplan dat eind 2026 goedgekeurd wordt.

De besparing op de steunpunten, wat voor ECOOM neerkomt op 2.574 keuro en waarvan 2.005 keuro wordt gedragen binnen deze begroting, wordt gecompenseerd vanop FIO (TC0-1TCA5DY-IS).

Relevante begrotingsartikelen

Beleidsmonitoring, Studies, Evaluaties en Adviezen: TB0-1TBA2AC-WT

ECOOM-STORE: TB0-1TBA2AV-IS

FUST: TB0-1TBA2AJ-WT

Internationalisering: TB0-1TBA2AB-WT

Provisie O&O: TB0-1TBA2AH-PR

Steunpunt Circulaire Economie: TB0-1TBA2AG-WT

VARIO: TB0-1TBA2AD-WT

IX.LIJST MET AFKORTINGEN

AI	Artificiële Intelligentie
AGVV	Algemene groepsvrijstellingsverordening
AI-FAITH	Artificial Intelligence - Flanders AI for Industry and Technology Hub
AMR	Antimicrobiële resistentie
AMS	Antwerp Management School
AO	Algemene Ontvangsten
AOE	Agentschap Onroerend Erfgoed
APM	Agentschap Plantentuin Meise
AST	Advanced Semiconductor Technologies
BA	Begrotingsaanpassing
BAN Flanders	Business Angels Netwerk Flanders
BBT	Beleids- en begrotingstoelichting
BE-AIFA	Belgian AI Factory Antenna
BIO	Biotechnologie
BIZGIS	Bedrijventerreineninformatiesysteem in GIS
BOF	Bijzonder Onderzoeksfonds/Bijzondere Onderzoeksfondsen
BOF	Begrotingsopmaak
CAM	Circular Advanced Materials
CCS	Carbon Capture and Storage
CIS-CFS	Commissie Internationale Samenwerking - Commissie Federale Samenwerking
COOCK	Collectief O&O en Collectieve Kennisverspreiding
CRC	Zie KMDA-CRC
CRM	Critical Raw Materials
CS	Cybersecurity
CVI	Clean Vision Invest
DAB	Dienst met Afzonderlijk Beheer
DG COMP	Directoraat-Generaal Concurrentie (Europese Commissie)
DIANA	Defence Innovation Accelerator for the North Atlantic
DSI	Digital Sequence Information
EBO	Energiebeheersovereenkomst
ECOOM	Expertisecentrum O&O Monitoring
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMPHASIS	European Infrastructure for Multi-Scale Plant Phenomics and Simulation
ENT.A	Entertainment Associatie
EOSC	European Open Science Cloud
ERA	Europese Onderzoekruimte
ERIC	European Research Infrastructure Consortium
ESFRI	European Strategy Forum on Research Infrastructures
ESR	Europees Stelsel van Rekeningen

ETS	Emission Trading System
EU	Europese Unie
EV	Eigen Vermogen
EWI	Economie, Wetenschap en Innovatie
FAITH	Flanders AI for Industry and Technology Hub
FDI	Foreign Direct Investment
FFTF	Flanders Future Tech Fund
FIO	Fonds voor Ondernemen en Innoveren
FIT	Flanders Investment and Trade
FKM	Fundamenteel-Klinische Mandaten
FOSB	Flemish Open Science Board
FP10	Tiende Europees kaderprogramma voor onderzoek en innovatie
FRDN	Flemish Research Data Network
FRIS	Flanders Research & Innovation Space
FTI	Flanders Technology International
FTI	Flanders Technology and Innovation
FUST	Flanders UNESCO Science Trust Fund
FWO	Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen
GBER	General Block Exemption Regulation
GIMV	Gewestelijke Investeringsmaatschappij
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GREEN	Groener en Efficiënter Energiegebruik in de Industrie
HPC	High Performance Computing
ICL	Indirect Carbon Leakage
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
imec	Interuniversitair Micro-Elektronica Centrum
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IOF	Industriëel Onderzoeksfonds/Industriële Onderzoeksfondsen
IPCEI	Important Projects of Common European Interest
IPCEI-INT	Important Project of Common European Interest - Innovative Nuclear Technologies
IRI	Internationale Onderzoeksinfrastructuur
ISE	Inhoudelijke Structuurelement
ITG	Instituut voor Tropische Geneeskunde
JUPITER	Joint Undertaking Pioneer for Innovative and Transformative Exascale Research
KDM	Kenniscentrum Data & Maatschappij
KMDA	Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen
KMDA-CRC	Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde Antwerpen - Centre for Research and Conservation
Kmo	Kleine en middelgrote onderneming
KMSKA	Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen
KVAB	Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten

LO	Leningsontvangsten
LRM	Limburgse Reconversiematschappij
LUMI	Large Unified Modern Infrastructure
MEDVIA	Medicine and Digital Technologies in Flanders
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NIF	NATO Innovation Fund
NUC	Innovative Nuclear Technologies
O&O	Onderzoek en Ontwikkeling
O&O&I	Onderzoek, Ontwikkeling en Innovatie
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OJO	Ondersteuning Jonge Onderzoekers
OSD	Overkoepelende strategische doelstelling
PAS	Programmatiese Aanpak Stikstof
PIO	Programma Innovatieve Overheidsopdrachten
PMV	Participatiemaatschappij Vlaanderen
POM	Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij
RegMed XB	Regenerative Medicine Crossborder
RRF	Recovery and Resilience Facility
RVO	Roger Van Overstraeten
SBO	Strategisch Basisonderzoek
SFPIM	Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij
SOC	Strategisch Onderzoekscentrum
SOFI	Spin-Off Financieringsinstrument
SOV	Site-Ontwikkeling Vlaanderen
SPARK	Geïntegreerd instrument voor kennisdoorstroming en praktijkgericht onderzoek
STEM	Science, Technology, Engineering, Mathematics
STS	Strategiese Transformatiesteun
SYNTRA	SYNTRA-netwerk
TBM	Toegepast Biomedisch Onderzoek
TETRA	Technology Transfer
TO	Toegewezen Ontvangsten
TRL	Technology Readiness Level
TTO	Technology Transfer Offices
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organization
Unizo	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VABB-SHW	Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand voor de Sociale en Humane Wetenschappen
VAF	Vlaams Audiovisueel Fonds
VAIA	Vlaamse AI Academie
VAIOP	Vlaams AI Onderzoeksprogramma
VAK	Vastleggingskrediet
VARIO	Vlaamse Adviesraad Innoveren en Ondernemen

VBS	Vlerick Business School
VCWI	Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit
VEK	Vereffeningskrediet
VIB	Vlaams Instituut voor de Biotechnologie
VIL	Vlaams Instituut voor de Logistiek
VISD	Vlaamse Innovatie- en Industriestrategie voor Defensie en Veiligheid
VITO	Vlaams Instituut voor Technologisch Onderzoek
VLAIO	Vlaams Agentschap Ondernemen en Innoveren
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLIZ	Vlaams Instituut voor de Zee
VPM	Vlaamse Participatiemaatschappij
VR	Vlaamse Regering
VSC	Vlaamse Supercomputer Centrum
VSVD	Vlaamse Strategie voor Veiligheid en Defensie
VVSG	Vlaamse Vereniging van Steden en Gemeenten
VWI	Vlaamse Wetenschappelijke Instelling
WEWILS	Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie, Landbouw en Sociale Economie
WEWIS	Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie